

**Toolkit privind combaterea discriminării
persoanelor cu tulburări
din spectrul autist în școală**

Autori

Ásgerður Ólafsdóttir /Sigrún Hjartardóttir - Consultanți autism și profesori

Cuprins

Introducere.....	4
Cap. 1. Ce este tulburarea de spectru autist?.....	6
Cap. 2. Metoda TEACCH.....	11
Cap. 3. Comunicare.....	23
3.1. Aptitudini de comunicare și sociale.....	23
3.2. Povestiri Sociale/Social Stories™.....	29
3.3. Conversații sub formă de benzi desenate.....	33
3.4 Kit-ul CAT	35
Cap. 4. Organizarea unei săli de clasă	36
4.1.Chestionar repere sociale.....	44
Cap. 5. Evaluare și Planul Educațional Individualizat (PEI).....	48
5.1 „Asistenți”/Paraprofesori.....	54
5.1. Mesaje pentru acasă.....	56
Site-uri web utile	58
Link-uri YouTube pentru Toolkit.....	59

Introducere din partea autorilor

Prima noastră experiență în lucrul cu elevii cu autism a fost în anul 1978, când eram profesori într-o mică școală specială dintr-un spital de psihiatrie pentru copii din Reykjavik, Islanda. Unii dintre elevi stăteau într-un centru de zi la spital, iar alții erau internați pentru o anumită perioadă sau permanent. Printre elevii acestei școli, erau câțiva cu autism și veneau la școală doar o oră pe zi. Pe atunci, școala nu era considerată un loc potrivit pentru copiii cu autism. În anii următori, lucrurile s-au schimbat rapid, iar în 1989 a fost luată hotărârea de a forma o clasă specială pentru copiii cu autism în cadrul unei școli de masă în Kópavogur, Islanda. Trei specialiști islandezi, un profesor special de sprijin, un logoped și o asistentă specializată în sănătate mintală au mers în Carolina de Nord, SUA, pentru a învăța despre metoda TEACCH, care a început în 1966 în Departamentul de Psihiatrie al Facultății de Medicină din cadrul Universității din Carolina de Nord.

Programul TEACCH a început ca un Proiect de Cercetare pentru Copii pentru a oferi servicii copiilor cu autism și familiilor acestora. În 1972, Adunarea Generală din Carolina de Nord a adoptat o lege care permitea Diviziei TEACCH să devină primul program național cuprinzător, bazat pe comunitate, deservind copiii și adulții cu autism și alte tulburări de dezvoltare similare.

În acest Toolkit am ales să vă prezentăm metoda TEACCH. Din experiența noastră, acest model este foarte eficient în organizarea educației pentru elevii cu autism în școlile de masă, dar și în școlile sau clasele speciale.

TEACCH a dezvoltat metoda de intervenție denumită Modelul de Predare Structurată (MPS) care este bazat pe înțelegerea caracteristicilor de învățare ale persoanelor cu autism și pe utilizarea suporturilor vizuale pentru a promova înțelesul și independența. Serviciile TEACCH sunt susținute de cercetarea empirică, îmbogățită de expertiza clinică amplă și sunt notabile pentru sprijinul flexibil și personalizat al persoanelor cu autism și familiile acestora.

De asemenea, vă vom prezenta câteva metode pentru exersarea abilităților sociale, precum și de adaptare a programei la fiecare individ. În cele din urmă, vom discuta despre cum organizăm sala de clasă, într-o școală de masă, într-o clasă sau școală specială.

Metodele pe care le prezentăm sunt cele pe care le cunoaștem din experiență proprie, ca profesori și consultanți de câteva zeci de ani. Am văzut puterea strategiilor vizuale asupra elevilor cu tulburări din spectrul autist. Ne-am întâlnit și am lucrat cu mulți educatori creativi și cu familii care au folosit, de asemenea, strategii vizuale în sprijinul copiilor și elevilor. Suntem pe deplin conștienți ca sunt mai multe metode de intervenție în predare la elevii cu autism și, sub nici o formă, nu le comparăm, ci încercăm să împărtășim cele mai bune practici ale noastre.

O mare parte a informațiilor din acest Toolkit provin din surse pe care le considerăm utile și practice. Lista surselor se găsește la sfârșitul fiecărui capitol.

În octombrie 2015 am organizat trei cursuri în România, ca parte a Proiectului „MASPA – Măsuri pentru promovarea non discriminării și incluziunii sociale în mediul școlar, comunitate și pe piața muncii pentru persoanele cu autism, cu focus pe comunitățile de roma”. Fiecare curs a durat trei zile și au participat câte 50 de profesori la fiecare dintre ele – în Arad, Galați și București. Sperăm ca Toolkit-ul să ajute la aprofundarea subiectelor pe care le-am discutat acolo și să încurajeze colegii noștri din România în activitățile lor viitoare din domeniul autismului.

Decembrie, 2015

Ásgerður Ólafsdóttir
Sigrún Hjartardóttir

Consultanți autism și profesori

Cap. 1. Ce este tulburarea de spectru autist?

Tulburarea de Spectru Autist (TSA) este un termen utilizat pentru a descrie persoanele care au un set de caracteristici comune privind capacitatea lor de a comunica.

TSA se caracterizează prin:

- Deficiențe persistente în comunicarea socială și interacțiune, în diverse contexte.
- Modele de comportament, interese sau activități limitate, repetitive.
- Simptomele trebuie să apară la începutul perioadei de dezvoltare (de obicei, se recunosc în primii doi ani de viață).
- Simptomele afectează clinic semnificativ din punctul de vedere al activității sociale, ocupaționale etc.

Termenul „spectru” se referă la o varietate de simptome, abilități și niveluri de afectare sau dizabilitate pe care le pot prezenta copiii cu TSA. Unii copii sunt ușor afectați de simptome, dar alții au dizabilități severe. Ultima ediție a Manualului de diagnostic și statistică a tulburărilor mentale (DSM-5) nu mai include sindromul Asperger; caracteristicile acestuia sunt incluse într-o categorie mai largă de TSA.

Fiecare individ cu autism este unic. O mare parte a celor cu tulburări de spectru autist au abilități excepționale în arte vizuale, muzică sau competențe academice. Aproximativ 40% au abilități intelectuale peste medie. Într-adevăr, multora dintre aceștia li se recunosc abilitățile deosebite și modurile „atipice” în care văd lumea. Alte persoane cu autism au dizabilități severe și nu pot trăi independent. Aproximativ 25% dintre persoanele cu TSA nu pot vorbi, dar pot învăța să comunice folosind alte mijloace.

Cât este de comun autismul?

TSA afectează câteva zeci de milioane la nivel mondial. În plus, statisticile arată că ratele de prevalență au crescut de la 10% la 17% în ultimii ani. Nu este o explicație cu privire la această creștere continuă, deși trebuie avute în vedere diagnosticarea mai bună și influențele factorilor de mediu¹.

Cercetările din Islanda reflectă această dezvoltare și cele mai recente estimări ale prevalenței pentru toate tipurile de tulburări de spectru autist (TSA) sunt de 120.1/10,000 sau 1.2%. Cercetările indică o creștere a numărului de copii care pot funcționa, adică peste 50% au IQ \geq 70.

Cauze?

TSA este o tulburare de dezvoltare neurologică. Oamenii de știință nu cunosc cauzele exacte ale TSA, dar cercetările arată importanța genetică și factorii de mediu. Multe studii au identificat modificări genetice specifice care au legătură cu autismul, dar o mare parte dintre acestea sunt date și de tulburările de dezvoltare neurologică. Factorii de mediu de risc, de obicei, nu au legătură cu riscul crescut de autism, ci cu alte probleme de dezvoltare. Există o interacțiune complexă între genetică și mediu, ceea ce explică unele dintre variațiile fenotipice pentru fiecare persoană.

Intervenții în educație

Cât timp nu este un tratament demonstrat pentru TSA, intervențiile timpurii, cu programe școlare și tratamentul medical corespunzător pot reduce simptomele TSA și pot crește capacitatea copilului de a crește și de a dezvolta abilități noi.

¹<http://www.nimh.nih.gov/health/topics/autism-spectrum-disorders-asd/index.shtml>

Intervenția timpurie

Nu există o singură intervenție pentru copiii cu TSA, dar Academia Americană de Pediatrie a observat recent caracteristici comune ale programelor timpurii de intervenție.

Acestea includ:

- Începerea imediat după diagnosticarea copilului cu TSA
- Activități de învățare concentrate și provocatoare la nivelul de dezvoltare corespunzător pentru copil, cel puțin 25 de ore pe săptămână și 12 luni pe an
- Clase mici, pentru a permite fiecărui copil să aibă activități directe cu terapeutul sau profesorul și activități de învățare pe grupe mici
- Pregătire specială pentru părinți și familie
- Încurajarea activităților care includ dezvoltarea copiilor, cât timp aceste activități ajută la atingerea unui anumit scop de învățare
- Evaluarea și înregistrarea progresului fiecărui copil și adaptarea programului de intervenție, în funcție de nevoi
- Asigurarea unui grad ridicat de structură, rutină, indicii vizuale, precum afișarea programelor de activități și stabilirea clară a limitelor, pentru a reduce distragerea atenției
- Ghidarea copilului în adaptarea abilităților învățate la noile situații și menținerea abilităților învățate
- Utilizarea unei programe concentrate pe:
 - o Limbă și comunicare
 - o Abilități sociale, precum atenția comună (urmărirea altor persoane care distrag atenția către ceva interesant și experimentarea)
 - o Auto-ajutorarea și activități cotidiene, precum îmbrăcatul și îngrijirea
 - o Metode pe bază de cercetare pentru a reduce comportamentele provocatoare, cum ar fi agresivitatea și accesele de furie
 - o Abilități cognitive, precum jocul de rol sau urmărirea punctului de vedere al celuilalt
 - o Abilități școlare tipice, precum recunoașterea literelor și număratul.

Alte cercetări arată că cele mai eficiente programe de intervenție au caracteristicile următoare:

- Concentrare pe abilități specifice care trebuie învățate.
- Structura mediului înconjurător permite oportunitatea transferului de abilități și cunoștințe (generalizarea)
- Componentele programului oferă predictibilitate și rutină
- Intervenția implică întreaga familie

Programele cu cel mai mare succes folosesc o abordare de echipă, ceea ce asigură că fiecare elev este considerat individ. Un elev cu autism poate avea puncte forte, nevoi și alte provocări decât alt elev cu autism sau fără. Personalul didactic trebuie încurajat să caute persoanele care cunosc bine elevul – profesori cu experiență, terapeuți și familia – și să încerce în primul rând să înțeleagă. Cu sprijinul întregii comunități, elevii cu autism pot face progrese mari și pot deveni membri valoroși ai grupului de elevi.

Tabelul 1. Cum arată autismul și cum poate afecta învățarea și comportamentul în clasă?

Caracteristici de comportament ale autismului	Impact posibil asupra învățării și comportamentului
Dificultăți în interacțiunea socială date de:	
<ul style="list-style-type: none"> • utilizarea limitată a comportamentelor non-verbale, precum privitul în ochi și postura corpului pentru a reglementa interacțiunea socială • probleme în dezvoltarea relațiilor cu colegii • spontaneitate limitată în arătarea și împărtășirea intereselor • reciprocitate emoțională socială limitată 	<ul style="list-style-type: none"> • dificultăți în formarea relațiilor și prieteniiilor reciproce • dificultăți în alegerea indiciilor non-verbale sau emoționale • iau ceea ce li se spune ad litteram • dificultăți în alegerea indiciilor sociale, în special în activități de grup • imprezibilitatea reacțiilor emoționale (ex. anxietate, accese/izbucniri emoționale) fără nici un motiv aparent
Dificultăți de comunicare date de:	
<ul style="list-style-type: none"> • întârziere în dezvoltarea limbajului fără compensații non-verbale • probleme de începere/susținere a conversațiilor • limbaj repetitiv, cu stereotipii • imaginație limitată și joc imitativ 	<ul style="list-style-type: none"> • probleme de înțelegere a limbii vorbite/instrucțiunilor verbale • nu răspunde când i se vorbește • înțelegere deficitară a textului scris, chiar dacă îl citește bine • se joacă singur sau în paralel, în loc de jocul cu grupul
Interese, comportamente activități limitate:	
<ul style="list-style-type: none"> • concentrarea exagerată pe anumite subiecte • aderarea rigidă la rutine/ritualuri • maniere motorii repetitive și stereotipe • preocuparea de părți ale obiectului, față de întreg 	<ul style="list-style-type: none"> • preferința pentru una sau câteva activități • dificultăți de tranziție, modificări ale rutinei și evenimente neașteptate • dificultăți în păstrarea atenției fără structură/sprijin din exterior • dificultăți în trecerea de la o activitate la alta • puțin probabil să prindă esența unei situații sau activități
Hiper sau hipo-reactivitate la stimuli senzoriali sau interes neobișnuit pentru aspecte senzoriale din mediul înconjurător	
<ul style="list-style-type: none"> • răspunsuri adverse la anumiți stimuli din mediul înconjurător (lumini, culori, sunete, mirosuri, atingeri) • comportament bazat pe căutări senzoriale 	<ul style="list-style-type: none"> • închide ochii sau își acoperă urechile • se îndepărtează de sursă, părăsind încăperea sau îndepărtându-se de oameni • are nevoie de o singură persoană/un singur lucru o dată • fascinat de obiecte sau oameni (privește, miroase, atinge)

Surse:

1. http://www.autismspeaks.org/sites/default/files/school_community_tool_kit.pdf
2. Evald Sæmundsen (2014). From Litróf einhverfunnar. Ed. Sigríður Lóa Jónsdóttir and Evald Sæmundsen. Háskólaútgáfan, Reykjavík
3. Ingólfur Einarsson (2014). From Litróf einhverfunnar. Ed. Sigríður Lóa Jónsdóttir and Evald Sæmundsen. Háskólaútgáfan, Reykjavík
4. Dawson G, and Osterling J. (1997) Early intervention in Autism, in M. Guralnik (ed), The Effectiveness of Early Intervention. Baltimore, MD: Brookers
5. Raportul Autism Education Trust : What is Good Practice in Autism Education? (2011) - (<http://www.autismeducationtrust.org.uk/Global/News/Good%20Practice%20Report%20now%20available.aspx>)

Cap. 2. Metoda TEACCH

Metoda TEACCH a fost dezvoltată de prof. Eric Schopler și de mulți colegi ai săi de la Universitatea din Carolina de Nord, la Chapel Hill, SUA. Metoda TEACCH nu este considerată terapie în sensul propriu, ci mai degrabă un instrument terapeutic pentru a ajuta indivizii cu autism să înțeleagă ce este în jurul lor. Abordarea TEACCH este un serviciu centrat pe familie, adaptat nevoilor celor cu TSA și familiilor lor, de-a lungul vieții acestora. TEACCH pune accentul pe adaptarea mediului fizic al copilului și utilizarea de indicii vizuale, cum ar fi materiale din sala de clasă marcate și poziționate astfel încât să fie accesate independent de către elevi.

Utilizând planuri personalizate pentru fiecare elev, metoda TEACCH pune accentul pe punctele forte ale copilului și pe abilitățile în curs de dezvoltare. Aceasta pune laolaltă trăsături tipice ale TSA pentru a oferi securitate și familiarizarea în activitate și alte activități de rutină, oferă predictibilitate, structură și se poate adapta nevoilor de învățare ale individului.

Serviciile TEACCH sunt susținute de cercetarea empirică, îmbogățită de expertiza clinică amplă și sunt notabile pentru sprijinul flexibil și personalizat al persoanelor cu tulburări de spectru autist (TSA) și familiile acestora.

„Cultura autismului”

Programul TEACCH a dezvoltat conceptul de „Cultură a autismului” ca mod de gândire la trăsăturile caracteristice ale gândirii și comportamentului văzut la indivizi cu tulburări de spectru autist (TSA).

Cultura se referă la modele de comportament împărtășite. Normele culturale afectează modul în care oamenii gândesc, mănâncă, se îmbracă, muncesc, înțeleg fenomenele naturale, precum vremea, trecerea de la zi la noapte, petrecerea timpului liber, comunicarea și alte aspecte fundamentale privind interacțiunea dintre oameni. Culturile variază mult în aceste privințe, astfel încât cei dintr-un grup pot considera că cei dintr-un alt grup sunt de neînțeles sau foarte ciudați.

Cultura din punct de vedere antropologic este moștenită din generație în generație; oamenii gândesc, simt și se comportă în anumite feluri din cauza a ceea ce cultura i-a învățat. Bineînțeles, autismul nu este o cultură cu adevărat, ci o dizabilitate cauzată de disfuncții neurologice. Cu toate acestea, și autismul afectează modul în care indivizii mănâncă, se îmbracă, lucrează, își petrec timpul liber, înțeleg lumea, comunică etc. Astfel, dintr-un anumit punct de vedere, autismul funcționează ca o cultură, prin faptul că produce modele caracteristice și predictibile de comportament ale indivizilor cu această afecțiune. Rolul profesorului unui elev cu TSA este similar cu cel al unui interpret între două culturi, care le cunoaște pe amândouă și este capabil să traducă așteptările și procedurile mediului non-autist către elevi cu autism. Așadar, pentru a le preda copiilor cu autism, trebuie să le înțelegem cultura, punctele forte și cele slabe asociate acesteia.

Diferența de IQ între oamenii cu TSA este foarte mare. Alte diferențe majore sunt abilitățile diferite ale fiecărui individ. Cele mai multe persoane cu TSA sunt caracterizate de particularități ce țin de memorie, percepție vizuală, talente unice (desen, note muzicale perfecte).

Deoarece problemele organice care definesc TSA nu sunt reversibile, nu putem avea normalitatea ca și obiectiv al eforturilor noastre educaționale sau terapeutice. Mai degrabă, obiectivul pe termen lung al programului TEACCH este acela ca elevul cu TSA să se încadreze mai bine în societate, ca și adult. Atingem acest obiectiv respectând diferențele pe care autismul le crează în cazul fiecăruia dintre elevi și lucrând în cultura acestuia, îl învățăm abilitățile necesare funcționării în societate. Lucrăm la creșterea abilităților și înțelegerii elevilor, adaptând mediul la nevoile speciale și la limitările acestor persoane. De fapt, ceea ce încercăm să facem pentru ei este ceea ce ne dorim și pentru noi când călătorim în altă țară. În timp ce încercăm să învățăm câte ceva din limba străină și să obținem informații despre obiceiurile țării, cum ar fi sistemul financiar sau cum să găsești un taxi, ne-am bucura dacă am vedea indicatoare în limba noastră și dacă am avea un ghid să ne ajute la cumpărarea unui bilet de tren sau să comandăm la restaurant. În același mod, serviciile educaționale pentru elevii cu autism trebuie să aibă două obiective:

1. Creșterea capacității de înțelegere

2. Transformarea mediului înconjurător într-unul mai ușor de înțeles.

Pentru a atinge aceste obiective de sprijinire a persoanelor cu TSA să funcționeze mai bine în cultura noastră, este necesară conceperea programelor pe baza punctelor forte și deficiențelor care afectează învățarea de zi cu zi și interacțiunile sociale. Această abordare a autismului are legătură cu, dar este diferită, identificarea deficiențelor în scop de diagnosticare. Caracteristicile diagnosticului de TSA, precum deficiențe sociale și probleme de comunicare, sunt utile în diferențierea TSA de alte dizabilități, dar sunt oarecum imprecise în scopul conceptualizării modului în care un individ cu autism înțelege lumea, acționează conform modului său de înțelegere și învață.

Mai jos se găsesc caracteristicile fundamentale ale TSA care interacționează, producând comportamente care conțin „cultura” acestei tulburări:

- punct forte relativ și preferință pentru procesarea informațiilor vizuale (comparativ cu dificultăți de procesare a informații auditive, în special de limbaj)
- atenție accentuată la detalii, dar dificultate de înțelegere a modului în care acestea se îmbină
- dificultăți în îmbinarea ideilor, înțeleg informațiile ad litteram
- dificultăți în organizarea ideilor, materialelor și activităților
- dificultăți de atenție (unii indivizi pot fi ușor distrați, alții au modificări ale atenției când fac tranziții)
- dificultăți privind concepte precum timpul, inclusiv mișcări prea rapide sau prea lente și probleme în a recunoaște etapele unei activități (început, mijloc, final)
- probleme de comunicare ce variază ca nivel de dezvoltare, dar includ întotdeauna nepotriviri în utilizarea socială a limbii (denumita „pragmatica”)
- tendința de a deveni atașat rutinelor, ceea ce duce la generalizarea cu dificultate a activităților față de situația inițială de învățare, iar modificările în rutină duc la supărare, confuzie, disconfort
- interesat și dornic să se implice în activitățile preferate, cu dificultăți în întreruperea acestora
- preferințe și antipații marcate la nivel senzorial

Predarea structurată

TEACCH a dezvoltat metoda de intervenție denumite „Predare Structurată”, bazată pe înțelegerea caracteristicilor de învățare ale indivizilor cu autism și utilizarea suporturilor vizuale în promovarea sensului și independenței. Predarea structurată este atât o metodă de predare a noilor abilități, cât și un mod de organizare a contextului, astfel încât să fie ușor de înțeles și semnificativ pentru individul cu TSA.

Principiile Predării Structurate:

- Înțelegerea culturii autismului
- Dezvoltarea individului și planul centrat pe familie pentru fiecare client sau elev, în locul unei programe standard
- Structurarea mediului înconjurător
- Utilizarea de suporturi video pentru a face activitățile zilnice previzibile și ușor de înțeles
- Utilizarea suporturilor vizuale pentru a face sarcinile individuale ușor de înțeles

Predarea Structurată are la bază cinci elemente, care derivă unul din celălalt și care subliniază importanța predictibilității și a rutinelor flexibile în organizarea clasei. TEACCH a dezvoltat un instrument vizual pentru a ilustra componentele Predării Structurate— piramida Predării Structurate:

Înainte de explorarea suplimentară a utilizării structurii în mediul înconjurător, va fi utilă revizuirea unora dintre deficiențele autismului și a modului în care acestea pot indica nevoie de structură în planificarea unor experiențe de învățare de succes.

Dificultățile în receptarea limbajului sunt o caracteristică a autismului. De multe ori, elevii nu pot înțelege limba, deși profesorul crede că poate și astfel, pot apărea comportamente agresive sau lipsa de inițiativă. De asemenea, este posibil ca elevului să îi lipsească limbajul necesar pentru a comunica în mod corespunzător, neputând să îi spună profesorului că este obosit, că îi este cald sau foame, că a terminat sau că este plictisit, decât prin accese de furie sau agresivitate. Poate avea o memorie secvențială săracă, astfel încât, nu poate reține ordinea unor evenimente familiare sau nu este sigur când va avea loc ceva diferit. Adesea, se simte mai confortabil dacă face activități cunoscute și se va opune învățării de noi activități/rutine. De multe ori, este incapabil să se organizeze sau să-si impună limite și nu înțelege regulile societății. Aceasta poate duce la încercări de a atrage atenția celorlalți în moduri nepotrivite sau la preferința pentru singurătate. Din cauza lipsei referinței la societate, îi poate lipsi motivația de a face pe plac celorlalți sau de a fi răsplătit prin laudă, prin urmare poate opune

rezistență la învățare. Hipersensibilitatea la stimulii senzoriali poate duce adesea la tulburări de comportament. Fiind ușor de distras și lipsindu-i abilitățile de percepție și organizare a timpului, poate avea un comportament ce nu îi permite să învețe.

Situațiile de învățare ineficiente și aceste probleme ale elevului pot fi atenuate sau moderate prin structura și organizarea clasei și a oricărui alt mediu de învățare conform nivelului de înțelegere al elevului.

Structura fizică

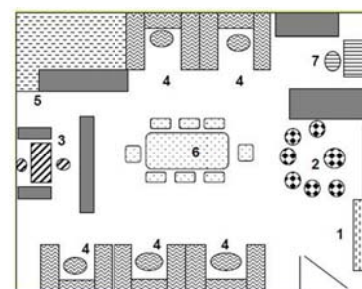
Structura fizică se referă la mediul elevilor, precum clasa sau casa. În clasă, aceste zone sunt:

- Zona de lucru 1-1
- Zona de lucru independent
- Zona de joacă structurată
- Zona de grup
- Pauza- Gustarea
- Tranziția
- Altele, precum computer, citire, zona senzorială

O clasă organizată din punct de vedere fizic, poate ajuta elevul să prevadă ce se va întâmpla pe parcursul zilei, reducând distragerea acestuia. O clasă dezorganizată poate atrage atenția acestuia către detalii irelevante și îi poate întrerupe capacitatea de a se concentra. Asigurarea unui mediu care reduce distragerea atenției, fără stimuli irelevanți și dezordine, poate ajuta elevii să participe la informații relevante.

Structura fizică se referă la modul în care sunt amplasate mobilierul și materialele. Chiar dacă elevii sunt în clase de masă sau în clase speciale, o clasă organizată este un element cheie. O clasă dezorganizată poate distra atenția elevului către detalii și îi întrerupe capacitatea de a rămâne atent.

Când un elev a învățat un comportament așteptat pentru fiecare spațiu din clasă, este foarte probabil ca acele zone să devină indicii puternice pentru un comportament corespunzător. Deci, în sine, mediul structurat fizic reduce comportamentele nedorite.

În primul rând, profesorii trebuie să identifice diferitele zone pe care ar dori să le creeze în clasă. Acestea au legătură în principal cu programa individualizată (PIP), cu vârsta elevului, cu activitățile care au loc în clasă.

Apoi, profesorii trebuie să separe diferitele zone prin repere vizuale sau limite. Limitele pot fi create cu obiecte de mobilier (bănci, rafturi, mese) sau cu materiale precum cele textile, banda, covoare, etichete etc.

Ultima etapă este aceea de învățare a elevilor care sunt așteptările în fiecare zonă și cum să se deplaseze. Acest lucru poate implica indicii vizuale, exersarea modalității de răspuns la indicii și finalizarea activităților în fiecare spațiu din clasă. Profesorii trebuie să evalueze ceea ce au proiectat și să descopere dacă limitările au sens pentru elevi. Dacă rezultă că elevii întâmpină dificultăți, profesorii trebuie să facă o structură mai clară și să adauge indicii vizuale.

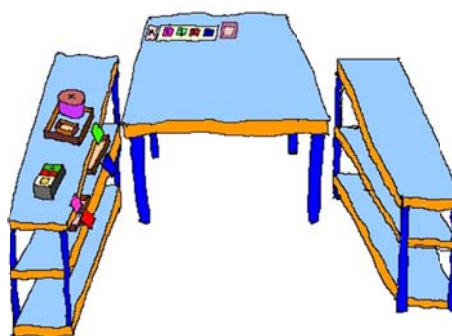
De asemenea, trebuie să avem în minte minimizarea elementelor care pot distra vizual sau auditiv, dacă este necesar. Dacă sunt prea mulți stimuli vizuali sau auditivi, se poate ajunge la lipsa de atenție sau alte comportamente decât cele urmărite. Problemele senzoriale trebuie întotdeauna evaluate în organizarea mediului (zgomot, lumini, materiale utilizate etc.)

Sfaturi pentru punerea în aplicare a structurii fizice:

- Organizați clasa la începutul anului școlar și învățați elevii cum să utilizeze fiecare zonă. O clasă structurată poate aduce beneficii tuturor elevilor, nu doar celor cu autism.
- Amintiți-vă că nevoile de structură nu sunt aceleași pentru toți elevii, deci o evaluare continuă a modului în care mediul din clasă are impact asupra atenției și comportamentului elevului este necesară, iar regulat trebuie făcute modificări.
- Mai jos găsiți câteva exemple de limite fizice și vizuale care pot fi utilizate pentru a defini zonele din clasă:

Zona de lucru individual

Zona de activități independente

Zona de grup

Activități independente

Activități independente în școala de masă

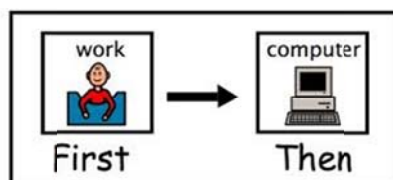
Senzorial – reducerea zgomotului

Programe vizuale

Programele sunt parte din structura clasei, necesare elevilor cu autism. Un program vizual zilnic este o componentă critică a unui mediu structurat. Un program vizual va indica elevilor cu autism ce activități vor avea loc și în ce ordine.

Programele vizuale sunt importante pentru copiii cu autism pentru că:

- Ajută în abordarea dificultății copilului cu memorie secvențială și în organizarea timpului.
- Ajută copiii cu probleme de înțelegere a limbii, să înțeleagă care sunt așteptările în ceea ce îi privește.
- Reduce nivelul de anxietate al copiilor cu autism, reducând astfel posibilitatea tulburărilor de comportament, oferind o structură pentru elev să se organizeze și să identifice evenimentele zilnice și săptămânale. Programele clarifică faptul că activitățile au loc într-un anumit interval de timp (de exemplu, capacitatea de a înțelege că „timpul pentru pauză” vine, dar urmează „timpul de lucru”), și alertează elevul cu privire la schimbările care pot avea loc.
- Asistă elevul în tranziția independentă de la o activitate la alta și de la un mediu la altul, indicându-le unde urmează să meargă. Programele vizuale se pot folosi în toate mediile (clasă, sala de sport, terapie ocupațională, logopedie, acasă, școala de week-end, afterschool etc.).
- Se bazează pe strategia „întâi-apoi”, adică, „mai întâi faci ____, apoi faci ____”. Această strategie permite „prima” așteptare (sarcină, activitate, misiune) să fie modificată, după cum este nevoie. Modificarea este în ceea ce privește finalizarea și notificarea, pentru ca elevul să își însușească fluctuațiile pentru a procesa informațiile care vin. Apoi, va trece la următoarea sarcină/activitate planificată vizual

Exemplu: Un elev are anumite dificultăți de a finaliza o fișă de exerciții la matematică, din cauza anxietății, a dificultăților de procesare senzorială, a comunicării, a dificultăților de a generaliza, a factorilor interni/externi care distrag atenția, a schimbării etc. Sarcina poate fi modificată, astfel încât elevul să aibă de rezolvat mai întâi trei probleme, apoi să aibă o pauză, conform programului vizual.

- Poate include diferite interacțiuni sociale în programul zilnic al elevului (de exemplu, să arate lucrarea finalizată unui profesor/părinte, pentru încurajare, ceea ce implică felicitările corespunzătoare).
- Poate crește motivația elevului de a finaliza activități mai puțin dezirabile, alternând strategic activități preferate cu cele mai puțin preferate în programul vizual individual.

Exemplu: Punând timpul pentru „computer” după „matematică”, elevul poate fi mai motivat să termine matematica, știind că urmează timpul pentru „computer”.

- Un program vizual pentru elevul cu autism trebuie predat în mod direct și utilizat constant. Programele vizuale, nu trebuie considerate niște „cărje” pentru elevii cu autism, de care trebuie să se „dezvețe” treptat. În schimb, aceste programe vizuale individuale sunt dispozitive „protetice” sau „de asistare”. Pentru elevul cu autism, utilizarea constantă a unui program vizual este o abilitate extrem de importantă. Are potențialul de a-i crește independența de-a lungul vieții - la școală, acasă, în comunitate.
- Dezvoltarea programelor vizuale: în general, programele trebuie organizate „de sus în jos” sau „de la stânga la dreapta”, incluzând o metodă pe care elevul să o aplice în program pentru a indica finalizarea unei activități sau a tuturor activităților.

Exemplu: Taie/marchează cu un marker, mută elementul în plicul/cutia cu „sarcini finalizate”, bifează elementul, desenează o linie peste activitatea programată etc.

- Un minim de două elemente programate trebuie prezentate o dată, astfel încât elevul să înceapă să înțeleagă că evenimentele și activitățile au loc secvențial, nu izolat.

Obiecte reale

Programul zilnic

Programul săptămânal

Exemplu: program obiect, program cu spiră, pe clipboard, în dosar, benzi velcro în partea de sus a biroului etc.

- Programele pot fi concepute în diferite formate, în funcție de nevoile elevului respectiv.
- Pentru programul vizual se pot utiliza diferite sisteme de reprezentare, inclusiv:
 - ♦ Obiecte reale;
 - ♦ Fotografii (ex. programul „Picture This” sau propriile fotografii);
 - ♦ Desene realiste;
 - ♦ Sistem de imagini comercial (de exemplu, programul „Boardmaker”);
 - ♦ Cuvinte/liste scrise.

Program individual: este necesară dezvoltarea unui program individual pentru copilul cu autism, în plus față de programul general de la școală.

- Un program individual va oferi copilului cu autism informații importante într-o formă vizuală pe care o poate înțelege imediat.
- Un alt aspect important în individualizarea programului pentru elevul cu autism este lungimea programului (numărul de activități). Lungimea programului poate fi modificată dacă elevul devine tot mai obsedat și /sau anxios cu privire la activitatea următoare programată sau din cauza dificultăților de a procesa „prea multe” informații o dată.

Exemplu: Un anumit elev devine „obsedat” în timpul recreației. Dacă la începutul zilei vede „recreația” programată mai târziu în dimineața respectivă, va continua să fie obsedat de „ieșirea în recreație”, ceea ce duce la creșterea anxietății și gradului de distragere a atenției pe parcursul tuturor activităților până la pauză. Programul elevului ar putea fi conceput cu mai puține activități o dată. În plus, individualizarea este cheia succesului.

• **Programul de verificare.** Unii elevi au nevoie de un „program de verificare” pentru a-i învăța în mod independent cum să își verifice programul și să învețe despre importanța programului.

Exemplu: „programul de verificare” vizual poate fi făcut scriind numele elevului pe o fâșie de hârtie colorată, laminată sau folosind bețe de înghețată sau jetoane de poker cu o zonă mare pe care să se bifeze imprimată pe jeton etc.

„Programul de verificare” conține indicii vizuale și fizice (spre deosebire de notificările adulților) date elevului pentru orice tranziție în rutinele zilnice, pentru ca acesta să bifeze în program.

Un copil care se bazează prea mult pe notificările adultului mai mult decât pe „programul de verificare” în activitatea sa, poate avea mai multe dificultăți în înțelegerea importanței programului său și mai puțin succes în utilizarea sa.

• **Tranzițiile.** Unii elevi pot avea nevoie de tranziție către următoarea activitate, scoțând elementul programat (card sau obiect) din programul individual și trece astfel la activitatea/locația următoare. Acestea pot fi cauzate de distragerea atenției copilului în mediul înconjurător. Distragerea sau incapacitatea de a rămâne concentrat pe durata tranziției, nu depinde de nivelul funcțiilor cognitive sau de abilitățile verbale ale copilului.

Exemplu: unii elevi non-verbali cu autism, care funcționează la un nivel cognitiv mai scăzut, nu necesită carduri în programul de tranziție pentru a trece de la o activitate la alta. Pe de altă parte, alți elevi care funcționează la un nivel mai înalt necesită un card de tranziție pentru a trece la activitatea planificată, din cauza faptului că li se poate distra ușor atenția.

Mai jos sunt câteva întrebări pe care profesorii trebuie să le ia în considerare când planifică activitățile individuale ale elevilor:

- Programul este clar evidențiat, astfel încât profesorii cunosc toate activitățile zilnice?
- Există un echilibru între activitățile zilnice individuale, de grup și de recreere?
- În sarcinile individuale pentru elevi sunt luate în considerare pauzele, consolidarea, activități mai puțin preferate urmate de activități preferate?
- Programul ajută elevii cu tranziție – unde merg și ce fac?
- Programul ajută elevul să știe de unde și când să înceapă și să termine o sarcină?
- Cum sunt semnalate tranzițiile și modificările de activitate? Alarmeri? Instrucțiuni ale profesorului? Elevul se uită la ceas?
- Programul este reprezentat într-o formă ușor de înțeles de elev?

Sistemul de lucru

Cercetările arată că indivizii cu TSA demonstrează că învață mai bine vizual. Elementele vizuale ajută la structurare. Instrumentele de sprijin vizual organizează o secvență de evenimente, sporind capacitatea individului de a înțelege, anticipa și participa la acele evenimente. Utilizarea „sistemelor de lucru” a arătat de asemenea, faptul că productivitatea totală a unui elev sporește, atunci când elevul înțelege ce are de făcut și de asemenea când trebuie să finalizeze.

Sistemul de lucru, se referă la prezentarea sistematică și organizată a sarcinilor/materialelor pentru ca elevii să învețe să lucreze în mod independent, fără direcționări/solicitări din partea unui adult. Este important să se rețină faptul că „sistemele de lucru” pot reflecta orice tip de sarcini sau activități (de exemplu: academice, aptitudini de zi cu zi, recreere și petrecerea timpului liber, etc.). Fiecare „sistem de lucru”, indiferent de natura sarcinii sau activității respective, ar trebui să adreseze următoarele patru întrebări:

- Ce reprezintă lucrul care trebuie efectuat? Care este natura sarcinii? (de exemplu: sortarea în funcție de culori; adăugarea/eliminarea a două cifre, pregătirea unui sandwich, spălarea dinților etc.).

- Cât este de lucru? Vizualul reprezintă pentru elev cât de mult are de efectuat din sarcină. Dacă elevul trebuie să decupeze doar 10 etichete de conserve de supă, nu îi oferiți un pachet întreg de etichete, așteptându-vă ca acesta să le numere sau să înțeleagă în mod independent că trebuie să decupeze doar 10 etichete, pentru că sarcina să fie considerată ca fiind finalizată. Vederea întregului pachet de etichete – chiar dacă i se spune ca trebuie să decupeze doar zece - îi poate cauza copilului cu autism un grad considerabil de frustrare și anxietate, prin faptul că nu poate să înțeleagă exact cât are de lucru.

- Când am terminat? Elevul trebuie să recunoască în mod independent atunci când a finalizat o sarcină/activitate. Sarcina în sine poate defini acest aspect sau utilizarea de cronometre sau indicii vizuale, cum ar fi punctele roșii, pentru a indica unde să se oprească pe o anumită fișă de lucru s-au dovedit a fi eficiente.

- Ce urmează? Elemente precum consolidarea fizică, activități extrem de dorite, momente de pauză sau alegerea liberă sunt foarte motivante pentru finalizarea sarcinii. În unele cazuri, sentimentul de „finalizare” a sarcinii motivează copilul suficient încât să o termine.

Exemplele de variate de sisteme de lucru, de la cele mai ușoare la cele mai dificile, includ:

Ordinea de la stânga la dreapta – finalizată în cutie/coș/dosar.

Acesta este nivelul cel mai concret de „sisteme de lucru” și implică plasarea elementelor spre a fi finalizate în stânga spațiului de lucru a persoanei (de exemplu: un raft, dosar, coș/tub, etc.). Elevul este învățat să ia elementele din partea stângă, să le finalizeze în spațiul său de lucru din fața sa, iar apoi să așeze munca finalizată în partea dreaptă într-o cutie, dosar, coș etc, care să reprezinte lucru „complet finalizat”.

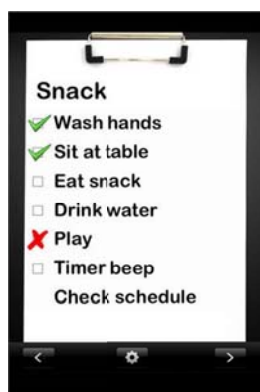
Potrivire- culoare, formă, alfabet, număr.

Aceasta ar reprezenta o abilitate de un nivel mai înalt prin faptul că persoana trebuie să își finalizeze „sarcinile sale de lucru” într-o ordine secvențială prin potrivirea culorilor, formelor, literelor de alfabet sau a numerelor.

Exemplu. Studentul are o bandă secvențială cu numere individuale de la 1 la 10 prinse cu velcro de biroul sau spațiul de lucru. Acesta are, de asemenea, multiple „sarcini de lucru” localizate în partea sa stângă. Pentru a termina sarcinile în cadrul acestui sistem de lucru (potrivirea), acesta ia numărul „1” de pe bandă și îl va potrivi cu numărul „1” situat pe una dintre sarcinile de lucru. Aceasta este sarcina/activitatea pe care trebuie să o finalizeze întâi. Acesta continuă să potrivească numerele la sarcină, astfel încât să completeze acele sarcini (sarcini de lucru) într-o ordine secvențială specificată.

Sistemul scris.

Acesta este cel mai înalt nivel al sistemului de lucru. Implică o listă scrisă de activități ce trebuie desfășurate în ordine secvențială.

Instrucțiuni scrise

Rutina.

Conform metodei TEACCH, abilitatea care funcționează cel mai bine pentru un individ cu autism este rutina, ceea ce implică verificarea programului și urmarea unui sistem de lucru stabilit. Dacă toți copiii beneficiază de rutină în viața de zi cu zi, cei cu autism prosperă! Rutina va oferi confort și predictibilitate și va reduce anxietatea și nesiguranța într-o lume care adesea este prea haotică și impredictibilă. Rutina trebuie să includă și elemente de flexibilitate deoarece lumea este invariabilă, ceea ce crește confuzia unei persoane cu TSA.

Rutine importante în predarea structurată :

- Rutine mai întâi/apoi (întâi lucrăm, apoi pauză).
- Consolidarea conceptelor de stânga/dreapta, sus/jos în program, sistem de lucru și sarcini.
- Program de verificare.
- Monitorizare sistem de lucru.
- Învățarea elevului să urmărească suporturi vizuale.

Această rutină poate fi utilizată pentru tot restul vieții și în situații numeroase.

Sarcinile

Activitatea care trebuie desfășurată în zona de activități independente se numește TEACCH. Aceste activități conțin toate materialele și instrucțiunile necesare elevului pentru a le finaliza în mod independent. Sarcinile pot fi puse în cutii, coșuri, tăvițe adânci sau plate, recipiente din plastic, mape, dosare sau clipboard-uri. Un elev poate accesa sarcini sub forme variate.

Sarcinile sunt concepute conform nevoilor individuale, abilităților și intereselor. Acestea trebuie să fie motivante pentru elev.

Elevii trebuie învățați cum să îndeplinească sarcinile înainte de a li se prezenta în zona de activități independente.

Învățarea noilor sarcini cu profesorul

Sarcinile trebuie să fie bazate pe obiective (PEI) cu sens și trebuie să aibă un început și un sfârșit clar, astfel încât elevul să știe exact ce are de făcut și în ce ordine trebuie să rezolve sarcina. Acest lucru se poate realiza printr-o structură fizică a sarcinii, prin informații scrise, subliniind informațiile esențiale, prin săgeți, contururi, modele sau imagini ale obiectelor reale, desene etc. Recipientele pentru materiale ajută la organizarea activității, sarcina trebuie să fie unitară, iar materialele trebuie puse în ordinea în care trebuie utilizate.

Reguli:

- Asociază sarcinile cu obiectivele
- Început și final clare
- Semnificativ pentru elev
- Bazat pe interesele și pe punctele forte ale elevului
- Se poate efectua independent

Surse:

1. Hume, K. 2008. Overview of Visual Supports. Chapel Hill, NC: National Professional Development Center on autism spectrum disorders, Frank Porter Graham Child Developmental Institute, The University of North Carolina.
2. Mesibov GB, Shea V, Shopler E. 2005. The TEACCH approach to autism spectrum disorders. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers
3. <http://www.oaklands.hounslow.sch.uk/page/?pid=33> (3.12.2015)
4. <http://www.specialed.us/autism/structure/str10.htm>, de Susan Stokes conform contractului cu CESA 7 finanțat de un grant discreționar de al Departamentului de Educație Publică, Wisconsin.
5. <http://teacch.com/educational-approaches/structured-teaching-teacch-staff>) 26.11.2015
6. <http://www.specialed.us/autism/structure/str10.htm> (26.11.2015)
7. <http://www.iidc.indiana.edu/styles/iidc/defiles/IRCA/Structured%20Teaching%20Stratgies%20Article%201.pdf> 26.11.2015
8. http://www.autismspeaks.org/sites/default/files/school_community_tool_kit.pdf
9. http://web.ornl.gov/sci/techresources/Human_Genome/project/info.shtml (26.1.2014)
10. http://www.autismuk.com/?page_id=104#pagesection
11. <https://www.teacch.com/about-us/what-is-teacch>
12. <http://www.nimh.nih.gov/health/topics/autism-spectrum-disorders-asd/index.shtml>
13. http://www.autismspeaks.org/sites/default/files/school_community_tool_kit.pdf

Cap. 3. Comunicare

3.1. Aptitudini de comunicare și sociale

Comunicarea este procesul de trimitere și primire a informațiilor între oameni. Comunicarea înseamnă mult mai mult decât cuvinte, precum mișcarea, gesturile, folosirea vocii, tonul, privirea, expresiile feței etc. De la început, către și mai abstract pașii în comunicare sunt:

- Păstrați atenția la față
- Priviți la obiect, apoi la dumneavoastră
- Știți cum să captați atenția
- Folosiți semnale, obiecte, imagini
- Gândiți concret
- Faceți conexiunea între obiecte și acțiuni
- Gândiți abstract

Cercetările timpurii cu privire la dezvoltarea limbajului ne-au demonstrat că obiceiurile zilnice cresc aptitudinile receptive și de intenție (Bruner și Piaget), deci Metoda Predării Structurate (STM) are la bază această filozofie.

Mai jos găsiți câteva sugestii pentru stabilirea unor situații de comunicare care sunt semnificative și motivante pentru copil. Multe din ele implică joaca. Unele implică situații de rezolvare a problemelor. Toate implică sincronizare bună, mai ales „așteptarea” din partea adultului, care stabilește situația și răspunsurile la încercarea de a comunica a copilului.

Implicați-vă de câteva ori într-o rutină distractivă-de joacă, apoi opriți-vă și așteptați reluarea rutinei de către copil. Dacă joaca implică mișcări motorii, limbaj simplu și un anumit obiect, atunci copilul are câteva opțiuni privind reluarea rutinei plăcute.

Exemple:

- Suflatul bulelor/baloanelor
- Jocuri cu perne
- Interacțiuni fizice, cum ar fi gâdilatul și legănatul
- Jocuri motorii/cântece/obiecte care se învârt

Rutina susține inițiativele, deoarece sunt previzibile, repetitive, interesante și întotdeauna au același început și sfârșit.

Stabilirea unor obstacole față de obiectele sau activitățile dorite pot crește comunicarea.

Exemple:

- Lucruri care nu sunt la îndemână dar sunt în raza vizuală
- Statul în fața ușii/destinației
- Recipient pe care copilul nu îl poate deschide singur
- Jucării cu mecanism, pe care copilul nu le poate manevra singur

Stabiliți situații de rezolvare a problemelor.

Exemple:

- Lăsați afară piese dintr-un puzzle sau alte jucării/jocuri motivante
- Puneți piese în plus, care nu se potrivesc activității
- Dați-i pantoful tatălui, în loc să îl dați pe al lui
- Puneți interdicție pe farfurie la momentul gustării
- Lăsați la o parte obiectele necesare, cum ar fi lingura când mâncați
- Vărsați ceva

Fiți atenți la situațiile care îi displac copilului.

Înainte să devină o problemă comportamentele negative, învățați copilul să spună „am terminat” sau „stop” sau „luăm o pauză” și respectați acest lucru.

Exemple:

- Oferiți-i mâncăruri care nu îi plac și învățați-l modalități acceptabile de refuz (Sussman, Fern, „More than words”)
- Învățați-l „să ia o pauză” în mijlocul unei situații stresante, cum ar fi o tunsoare, însă reveniți la ceea ce făceați după pauză.

(Sussman, Fern, „More than words”)

Oferiți-i variante, făcându-le vizibile, ori de câte ori se poate, pe parcursul zilei.

Exemple:

- mâncăruri și băuturi
- jucării/videoclipuri/cântece
- locuri pentru a merge
- haine pe care să le poarte

(Sussman, Fern, „More than words”)

Faceți jocuri din timpul activităților motivante, folosind un indiciu vizual odată cu cele verbale pentru cel cărui îi este rândul.

Exemple de indicii vizuale:

- mâna cu palma întinsă către cel al cărui rând este primul
- pasați obiectul înainte și înapoi pentru a marca al cui este rândul (piese de joc, microfon)
- carduri cu nume sau imagini care marchează rândul
- buton special sau pălărie care marchează rândul

Puncte cheie de ținut minte²:

1. Învățăm copilul, atât CUM să comunice (un sistem), cât și DE CE să comunice (interacțiune).

2. Comunicarea în mai multe moduri (combinarea gesturilor, imaginilor, cuvintelor, obiectelor) este BUNĂ și ajută copilul să învețe atât CUM, cât și DE CE mai rapid. Răspundeți la intenția de comunicare a copilului, oricând este posibil, indiferent dacă folosește un cuvânt rostit, un gest, o imagine, un obiect etc.

3. Susținerea vizuală în comunicarea cu copiii cu autism este esențială pentru că:

- este stabilă de-a lungul timpului
- atrage și reține atenția
- folosește o modalitate de învățare puternică
- reduce anxietatea
- face conceptele mai concrete
- ajută să izoleze conceptul de ceea ce înseamnă comunicarea pentru altă persoană
- reprezintă o tehnică bună de determinare

Folosiți gustări și pauze de masă în cadrul trainingului de comunicare

4. Pentru a vă ajuta copilul să vă înțeleagă și, de asemenea, să își dezvolte propriul limbaj expresiv:

- Limitați-vă propriul limbaj la cuvinte pe care le știți și încercați să folosiți aceleași cuvinte de fiecare dată în aceeași situație.
- Folosiți propoziții sau fraze scurte și simple.
- Vorbiți rar, clar și AȘTEPTAȚI.
- Accentuați-vă tonul vocii și expresia facială.
- Folosiți gesturi și alte elemente vizuale (imagini, obiecte, imprimați cuvinte) împreună cu limbajul verbal.
- Când copilul este stresat sau supărat, reduceți limbajul verbal și folosiți mai mult suportul vizual.
- Imitați ceea ce spune și explicați-i încet.
- Când observați că se implică în ceva ce îl interesează, folosiți limbaj simplu pentru a descrie ceea ce face. Folosirea cuvintelor împreună cu acțiunile le fac mai pline de însemnătate.

² Susan Boswell, TEACCH

(<http://teacch.com/communication-approaches-2/communication-incentives-susan-boswell>)

Comunicarea eficientă

Următoarele îndrumări în ceea ce privește comunicarea cu elevii care suferă de TSA pot fi utile cu o arie mai extinsă de elevi. Nivelul limbajului poate fi ajustat, astfel încât să fie corespunzător pentru elevii cărora le este destinat. Este posibil să fie necesară utilizarea indiciilor vizuale, mai ales cu copiii care vorbesc puțin sau nu vorbesc deloc, însă acestea pot fi utile și în cazul copiilor cu vorbirea mai dezvoltată.

- Fiți cât se poate de clari în comunicare și spuneți exact ceea ce doriți. Orice presupunere probabil nu va fi înțeleasă. De exemplu, întrebarea „Vrei să lucrezi acum?” poate primi un răspuns foarte sincer (dar enervant fără intenție), „Nu!” În mod similar, puteți întreba, „Poți să stai aici?” sau „Poți să iei acea bucată de hârtie și să o pui la gunoi?” și primiți răspunsul „Da”, fără a fi urmat de o acțiune: răspunsul a fost sincer, însă elevul este posibil să nu fi înțeles că de fapt îi cereți să facă acțiunea.
- Mențineți-vă limbajul direct, evitând folosirea dublului înțeles, sarcasmului, tachinării, întrebărilor deschise complet sau glumelor subtile, decât dacă sunteți absolut sigur că elevul înțelege. Asigurați-vă că îi captați atenția înainte de a comunica. Folosiți-i numele, însă nu vă așteptați să câștigați contact vizual complet, acest lucru poate fi dificil pentru elevii cu TSA.
- Probabil va fi necesar să vă încetiniți comunicarea – să îi dați elevului câteva secunde pentru a procesa noile informații și pentru a răspunde, înainte de a-i da mai multe informații sau a repeta solicitarea.
- Verificați că înțelege ceea ce trebuie să facă în clasă sau ca și temă. Este posibil să nu înțeleagă tocmai pentru că poate repeta instrucțiunea pe care tocmai ați dat-o. Procesarea informațiilor verbale tinde să fie mai grea pentru elevii cu TSA. Ajutorul vizual poate fi util.
- Asigurați-vă că elevul știe ce se așteaptă de la el la școală, spre exemplu, unde ar trebui să fie în clasă pentru fiecare lecție; cum să se comporte în zona școlii; ce temă trebuie să facă; unde poate merge în pauză și în timpul pauzei de prânz, dacă prezența pe terenul de joacă îi cauzează prea mult stres, sau în ce moment se va întoarce la școală din excursie. Cele mai multe dificultăți apar ca și rezultat al informațiilor cu privire la ce trebuie să facă în diferite situații sociale.
- Fiți răbdători! Câțiva elevi vor părea că sunt departe (evitând contactul vizual), nepoliticoși sau dezinteresați. Se întâmplă rar. De obicei, elevii cu TSA nu dețin înțelegerea socială de bază pentru a putea realiza cum apar față de ceilalți. În mod ocazional, ei pot spune sau face lucruri care par să vă știrbească autoritatea la școală. Încercați să nu o luați personal și rezolvați situația cu calmitate. Dificultățile personale sunt rezultatul diferențelor biologice în părțile creierului care influențează comportamentul social și înțelegerea.
- Asigurați-vă că aveți o soluție disponibilă în cazul în care un elev are dificultăți în a-și tempera comportamentul în clasă, de exemplu, o cameră liniștită unde poate merge când nivelul de stres este prea mare, sau într-o zonă privată liniștită.
- Evitați să confrunțați un elev nervos/supărat prin ceartă sau ridicând tonul. Multe persoane care suferă de TSA sunt foarte sensibile la zgomot, unele consideră zgomotul dureros din punct de vedere fizic. O voce ridicată nu îl va ajuta să înțeleagă ceea ce se dorește. Folosiți un ton calm, neutru – nu țipați, sau nu vă așteptați să poată fi capabil să înțeleagă expresiile faciale sau gesturile. În schimb, încercați să distrageți și să detensionați situația. De exemplu, permiteți elevului să iasă, dându-i o alternativă clară, un compromis, dacă se poate. Uneori un suport vizual, cum ar fi un cartonaș cu poza unei camere liniștite, îl va ajuta să înțeleagă ce doriți să facă în continuare. Dacă nu se poate face un compromis, faceți solicitarea de câteva ori, permițându-i să pro-

cezeze informația, apoi calm, cu câteva cuvinte, menționați consecințele în caz contrar, dacă este necesar (ceea ce trebuie să fi fost deja explicat foarte simplu și clar).

- Jurnalul de acasă/la școală și/sau orarele școlare pot ajuta la întărirea a ceea ce s-a comunicat și pot menține părinții informați.

Surse:

1. Tulburări din Spectrul Autismului. Un pachet de resurse pentru școli NAS 2014. http://www.autism.org.uk/~media/NAS/Documents/Working_with/Education/AutismAResourcePackForSchoolStaff-Sept2015.ashx
2. Resurse utile pentru comunicarea eficientă pot fi găsite la:
 - www.autism.org.uk/visualsupports
 - www.autism.org.uk/environment, www.do2learn.com
 - www.asdvisualaids.com, www.pecs-unitedkingdom.com
3. Sussman, Fern: More than words. 1999. A Hanen Centre Publications

Abilități sociale

Suștinerea interacțiunii sociale este o piesă importantă în planul de educare al unui elev. Elevii cu autism au adesea dorința de a interacționa cu alții, dar nu au abilitățile necesare pentru a face acest lucru în mod corespunzător sau pot fi copleșiți de proces. Unii elevi sunt în mod dureros conștienți de neajunsurile lor sociale și vor evita interacțiunile chiar dacă vor în mod disperat să se conecteze cu ceilalți. Alții vor avea un comportament de căutare a atenției pentru a se conecta cu alții, până când își vor dobândi abilitățile de care au nevoie pentru a interacționa.

Dezvoltarea socială reprezintă o gamă de abilități, inclusiv temporizarea și atenția, integrarea senzorială și comunicarea, care pot fi construite și grupate pentru a îmbunătăți competențele sociale. Dezvoltarea competenței va rezulta în interese și interacțiuni viitoare.

Strategii pentru susținerea dezvoltării abilităților sociale

Consolidați ceea ce elevul face bine social.

Modelați interacțiunea socială, schimbul și reciprocitatea.

Învățați imitarea, motorie și verbală.

Învățați indiciile contextuale și faceți referire la cei din jurul dumneavoastră (de exemplu, „dacă ceilalți stau, și tu ar trebui să faci la fel!”).

Împărțiți abilitățile sociale în componente mai mici. Folosiți elementele vizuale corespunzătoare.

Folosiți punctele forte pentru a motiva interesul în ceea ce privește acțiunile sociale sau dați elevului ocazia să strălucească și să fie văzut ca o persoană competentă și interesantă. Mulți elevi cu autism au un simț al umorului bine dezvoltat, iubesc sau au o afinitate pentru muzică, abilități puternice de memorare sau un simț ridicat al culorii și perspectivei vizuale.

Identificați elevii cu abilități sociale foarte dezvoltate și grupați un elev cu ei. Furnizați-le elevilor strategii pentru a înlesni comunicarea sau alte obiective urmărite, însă fiți atenți să nu transformați elevul în profesor – încercați să mențineți interacțiunile între elevi cât mai natural posibil.

Susțineți elevii și studentul cu situații sociale structurate. Definiți înainte așteptările comportamentale. De exemplu, întâi învățați abilitatea necesară, cum ar fi cum să joci într-un joc 1:1 și apoi introduceți-l într-o situație socială cu elevii.

Organizați activități structurate în timpul pauzelor.

În timpul activităților de grup definiți rolul și responsabilitățile elevului în cadrul grupului.

Educați elevii, stabiliți echipe de învățare sau cercuri de prieteni pentru a construi o comunitate susținătoare.

Folosiți modele vizuale pentru a învăța comportamentul social.

Folosiți poveștirile sociale și desenele animate sociale ca și instrumente în descrierea și definirea regulilor și așteptărilor sociale.

Dezvoltați abilitățile de ascultare și așteptare și învățați cum să arate altora că ascultă.

Învățați un elev cu abilități verbale să recunoască cum, când și cât de mult să vorbească despre el și interesele lui. Învățați în mod direct abilitățile legate de ce subiecte să abordeze cu alții, să fie conștient de aprecierile și dezaprobările unui partener de conversație și să le citească comportamentul trupului și expresiile faciale.

Învățați limitele sociale—lucruri despre care nu ar trebui să vorbiți (sau cui trebuie să vă adresați cu privire la subiectele sensibile) și mentineți spațiul personal (lungimea unei mâini este folosită adesea ca și distanță măsurabilă între două persoane)

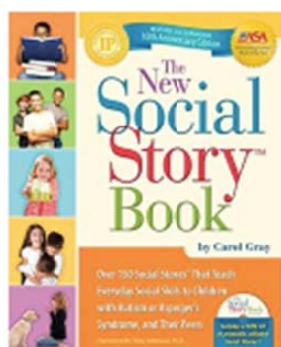
Folosiți Povești Sociale™ pentru a explica situațiile sociale (a se vedea 3.2. Povești Sociale™ de Carol Gray)

Folosiți Benzi desenate cu Conversații (a se vedea 3.3. Benzi desenate cu Conversații)

Folosiți Gândirea Socială și kit-ul de strategii CAT (a se vedea 3.4)

Pentru informații suplimentare:

1. Noul site web al lui Carol Gray - www.carolgraysocialstories.com
2. Kit-ul CAT - www.thecatkit.com
3. Site-ul web al lui Michelle Garcia Winner - www.socialthinking.com
4. Benzi desenate cu Conversații - <http://www.autism.org.uk/living-with-autism/strategies-and-approaches/social-stories-and-comic-strips/comic-strip-conversations.aspx>

5. Cartea lui Carol Gray poate fi comandată pe www.amazon.com

6. Cartea lui Michelle Garcia Winner poate fi comandată pe www.socialthinking.com

3.2. Povestiri Sociale/Social Stories™

Carol Gray a dezvoltat conceptul de „Povestiri Sociale” (Social Stories™). Inițial, a început Social Stories™ în 1991 și, de atunci, a modificat orientările de scriere a povestirilor, pe baza experienței personale și feedback-ului primit de la scriitorii Social Story™ și de la elevi.

Am auzit prima dată de Social Stories™ în anul 1995, când Sigrún a participat la un workshop în SUA și apoi ne-a prezentat și nouă metoda, colegilor profesori de la Unitatea Specială pentru elevi cu autism din Digranesskóli, Kópavogur, Islanda. Am început imediat să scriem povestiri sociale pentru elevii noștri și am descoperit că metoda era foarte utilă și a ajutat mulți dintre elevi să înțeleagă mai bine societatea, care a dus la modificări pozitive în comportamentul lor. Comportamentul dificil este frecvent, deoarece elevul nu înțelege ce se întâmplă sau ce urmează să se întâmple. Deși obiectivul Social Story™ nu ar trebui să fie acela de a schimba comportamentul individului, înțelegerea mai bună a evenimentelor și așteptărilor poate duce la răspunsuri mai eficiente. De-a lungul anilor, am urmărit dezvoltarea Social Stories™ și am ascultat-o pe d-na Gray la prelegerea pentru citirea cărților ei și a website-ului.

Oricine cunoaște bine un elev cu autism poate scrie și poate utiliza Social Stories™, după ce a învățat metoda. Recomandăm părinților, profesorilor și asistenților să învețe metoda și să înceapă să o utilizeze, în cele mai multe cazuri aceasta făcând viața elevilor mai ușoară.

Ultimele indicații ale lui Carol Gray, Social Stories™ guidelines, Social Stories™ 10.1 criterii, din cartea din 2010; The New Social Story™ Book sunt prezentate în acest capitol.

Înainte de a citi Criteriile, să începem cu o povestire din carte:

Ce este exersarea?

Elevii învață multe abilități importante. Cititul este o abilitate. La fel sunt și matematica, scrierea și ortografia. Exersarea este o modalitate prin care elevii învață.

*Uneori, profesorii le cer elevilor să exerseze.
Exersarea este repetarea cu atenție a unei abilități.*

Când elevii învață să facă adunări, exersează rezolvând multe probleme de matematică.

Când elevii învață să scrie, exersează scriind fiecare literă de multe ori.

Când elevii învață să scrie un cuvânt, ei exersează scriindu-l corect.

Exersarea ajută elevii să învețe multe abilități importante. (pag. 186)

Criteriul 1: Obiectivul

Definiție: Obiectivul unei povestiri sociale este acela de a împărtăși informații clare folosind un proces, format, voce și conținut descriptiv, care are sens și este sigur pentru public din punct de vedere fizic, social și emoțional. Fiecare povestire socială are un ton general liniștitor.

(The New Social Stories™ Book de Carol Gray, 2010)

Criteriul 2: Descoperirea în doi pași

Definiție: Păstrează în minte obiectivul. Autorii culeg informații relevante pentru 1) îmbunătățirea capacității lor de a înțelege publicul lor în relație cu o situație, abilitate, concept și/sau 2) identifică subiectul (subiectele) și tipurile de informații pe care să le prezinte în poveste.

Criteriul 3: Trei părți și un titlu

Definiție: O povestire socială are un titlu și o introducere care ajută la identificarea subiectului, un conținut care adaugă detalii și o concluzie care consolidează și rezumă informațiile.

Criteriul 4: Formatul

Definiție: O povestire socială are un format care clarifică și susține sensul pentru public.

Criteriul 5: Cinci factori definesc vocea și vocabularul

Definiție: O povestire socială are o „voce” răbdătoare și încurajatoare și un vocabular definit de cinci factori:

1. Perspectivă la persoana I sau a III-a
2. Ton pozitiv și răbdător
3. Timpul trecut, prezent și/sau viitor
4. Precizie literară
5. Vocabular clar

Criteriul 6: Dezvoltarea poveștii pe baza a șase întrebări

Definiție: O povestire socială răspunde la întrebări relevante care descriu contextul (unde?); informații privind timpul (când?); persoanele relevante (cine?); indicii importante (ce?); activități de bază, comportamente sau afirmații (cum); și motivele și/sau rațiunea din spatele lor (de ce?).

Criteriul 7: Șapte tipuri de fraze pentru povestiri sociale

Definiție: O povestire socială este alcătuită din fraze descriptive (fraze obiective privind fapte și/sau informații „cunoscute de toată lumea”), cu opțiunea de a include oricare dintre

tipurile următoare de fraze: Fraze de perspectivă (care descriu gânduri, sentimente, și/sau credințe ale altor persoane; Trei fraze care antrenează (care identifică a) răspunsuri sugerate pentru public, b) răspunsuri pentru echipa lui/ei și/sau c) răspunsuri de auto-antrenament); Fraze afirmative (care subliniază înțelesul afirmațiilor înconjurătoare) și Fraze parțiale (dezvoltate din oricare dintre fraze pentru a încuraja participarea publicului și pentru a verifica înțelegerea).

Criteriul 8: O formulare grozavă

Descriere: O formulare și șapte tipuri de fraze pentru ca fiecare povestire socială să descrie mai mult decât să îndrume.

Criteriul 9: Personalizarea

Definiție: Ori de câte ori este posibil, o povestire socială este personalizată, în funcție de preferințele, talentele și interesele individuale ale publicului.

Criteriul 10: Zece pași pentru editare și implementare

Definiție: Cei zece pași pentru editare și implementare asigură că obiectivul care ghidează dezvoltarea povestirii sociale este evident și în editare și utilizare. (Carol Gray, 2010)

Acest criteriu pune accentul pe implementare. Veți avea nevoie de o schemă simplă a povestirii sociale pe care ați scris-o și acești pași va vor ajuta să stabiliți dacă are caracteristicile unei povestiri sociale:

1. Editarea. Comparați povestirea dvs. cu criteriile de mai sus și faceți modificări, dacă este necesar.
2. Planul de înțelegere. Elevul înțelege textul? Ar fi utile frazele parțiale?
3. Planificați suportul povestirii. Există și alte tehnici pe care le puteți utiliza pentru a susține povestea, afișe, prezentări PowerPoint etc.?
4. Planificați recapitularea poveștii. Un punct foarte important este acela că introduceți o povestire socială cu un ton pozitiv, într-un context confortabil. O povestire socială nu trebuie utilizată ca o consecință de comportamente nepotrivite. Autorii trebuie să nu utilizeze excesiv o povestire socială .
5. Planificați o introducere pozitivă. Puteți să faceți o introducere pentru povestire spunând elevului că este o poveste pe care ați scris-o special pentru el. Este bine să stați lângă elev, astfel încât atenția lui să fie asupra poveștii.
6. Monitorizați! Imediat după introducerea unei povestiri sociale, autorul trebuie să urmărească atent reacțiile elevului. Uneori, ilustrațiile pot perturba. Dacă povestirea are succes, rețineți cum este scrisă, pentru a folosi structura în povestirile următoare.
7. Organizați povestirile, păstrați toate povestirile într-un dosar sau biblioraft, pentru a fi ușor de accesat când este nevoie.
8. Combinați și potriviți povestirile pentru a construi concepte. Rețineți că povestirile pot fi copiate și puse într-o carte specială. De exemplu, toate povestirile despre școală pot fi grupate într-o carte intitulată „Școala”. În cartea respectivă, povestirile pot fi grupate în funcție de subiecte, ani etc.
9. Reluări ale povestirii și continuări. O povestire socială poate fi reluată și actualizată.
10. Reluați instrucțiunea sub forma de aplauze. O povestire socială care inițial era despre a învăța noi abilități, poate fi rescrisă ca o povestire care salută măiestria acelor abilități.

Să ne uităm cu atenție la Criteriul 7, Cele șapte tipuri de fraze din povestiri.

Frazele descriptive, sunt frazele principale dintr-o povestire socială și singurele necesare, restul fiind opționale. Frazele descriptive sunt despre fapte, descriu situații, activități, abilități sau concepte, cât se poate de obiectiv.

Modele de fraze descriptive:

O greșeală este un răspuns, idee sau acțiune care nu este corectă. Când cineva spune sau face ceva care nu este corect, face o greșeală.

Greșelile sunt o parte a vieții pe planeta Pământ. Este în regulă.

Frazele perceptive se referă la starea unei persoane, la cunoștințe, sentimente, credințe, motivație sau starea de sănătate. Cel mai adesea se referă la starea unei alte persoane.

Modele de fraze perceptive:

Uneori, oamenii știu când au făcut o greșeală.

Cei mai mulți oameni încearcă să răspundă corect la întrebări.

Fraze care antrenează descriu un comportament sugerat sau răspuns sau strategii de auto-antrenament. Acestea trebuie utilizate cu atenție. Frazele care încep cu „Voi încerca...” sau „Voi lucra la...” pun accent pe efortul elevilor, dar frazele de antrenament pot include o listă de opțiuni ca în: „Am o alegere..”, „Pot alege...”

Modele de fraze de antrenament:

Voi încerca să ...

Pot alege să ...

Mama va fi cu mine ...

Mama și tata mă vor ajuta să ...

Fraze afirmative pot fi incluse într-o povestire socială. Adesea exprimă valori sau opinii împărtășite. Rolul lor este acela de a sublinia ceva important, referiri la reguli sau de a reasigura. De obicei, urmează o frază descriptivă, de perspectivă sau de antrenament.

Modele de fraze afirmative:

De obicei, elevii se aliniază la intrarea în sala de mese. Acest lucru este foarte important

Uneori profesorul trebuie să meargă la o ședință. Este OK. Apoi....

Frazele parțiale sunt fraze ce trebuie completate. Scopul lor este acela de a verifica gradul de înțelegere și de a încuraja elevul să decidă răspunsul, al său sau al altcuiva.

Modele de fraze parțiale:

Adesea folosim pelerine de ploaie când plouă. Acest lucru ne ajută să _____.

Ambalajul ascunde un cadou și ajută să rămână _____.

Formula Social Story™, garantează că fiecare povestire socială descrie mai mult decât orientează.

Mai mult de jumătate dintr-o frază trebuie să descrie, decât să îndrume. Aceasta înseamnă un număr nelimitat de fraze descriptive, de perspectivă și afirmative și un număr limitat de fraze de îndrumare. Acesta este secretul unei povestiri sociale a Social Story™. (Carol Gray. 2010. The New Social Story™ Book. Arlington, USA. Future Horizons).

Surse:

1. Carol Gray on YouTube explaining Social Stories
<https://www.youtube.com/watch?v=vjIIYYbVlri>
2. website-ul Carol Gray: www.carolgraysocialstories.com

3. 3. Conversații sub formă de benzi desenate

Ca Social Stories™, conversațiile sub formă de benzi desenate, au fost scrise inițial de Carol Gray. În cartea ei din 1994, „Comic Strips Conversations”, Carol Gray explică ce sunt acestea și oferă exemple de utilizare a acestei metode. Conversațiile sub formă de benzi desenate au la bază ideea că vizualizarea și suporturile vizuale sunt considerate utile în structurarea învățării elevilor cu autism. Acestea sunt o conversație între două sau mai multe persoane, sub forma unor simple desene. Ele ilustrează o conversație în desfășurare, adică, în timp ce vorbesc, persoanele desenează.

În conversații sub forma de benzi desenate se pot utiliza simboluri.

Conversațiile sub formă de benzi desenate pot ajuta persoanele cu autism să înțeleagă conceptele pe care le găsesc deosebit de dificile. Oamenii desenează pe măsură ce vorbesc și utilizează aceste desene pentru a învăța despre diferite situații sociale.

Într-o conversație sub formă de benzi desenate, persoana cu autism preia rolul principal cu părinții, îngrijitorii și profesorii care oferă sprijin și orientare.

De obicei, conversațiile încep cu o introducere (se discută despre vreme), pentru ca persoanele să se familiarizeze cu desenul în timp ce vorbesc și mimează interacțiuni sociale obișnuite. Apoi, persoana de sprijin poate adresa o serie de întrebări despre o situație specifică sau un tip de interacțiune socială. Persoana cu autism răspunde și, în același timp, desenează răspunsul.

Pentru a indica sentimente sau idei ale celor implicați în situație și pentru a ajuta persoana cu autism să înțeleagă mai bine perspectiva celorlalți, se pot utiliza culori.

Pentru situații complexe sau pentru persoane cu dificultăți de relatare a evenimentelor în ordine, se pot utiliza casete cu benzi desenate, sau desene care pot fi numerotate în ordinea în care au loc.

Înainte de a termina o conversație sub formă de benzi desenate, reluați și rezumați evenimentul sau situația discutată cu ajutorul desenelor. Apoi, gândiți-vă la cum puteți aborda problemele sau preocupările pe care le-ați identificat. Puteți elabora un plan de acțiune pentru situații similare, în viitor. Acesta va fi un ghid util persoanei cu autism.

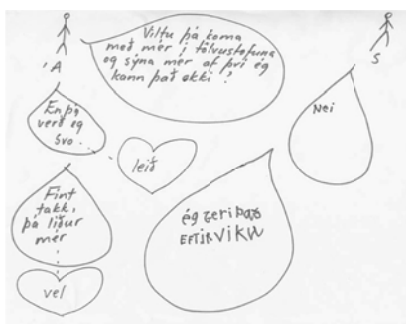
Conversațiile sub formă de benzi desenate se pot utiliza pentru a planifica o situație viitoare care poate cauza anxietate sau griji, de exemplu, un examen sau un eveniment social. Cu toate acestea, țineți minte că planurile se pot schimba uneori. Este important să prezinți informația într-un mod care permite schimbări neașteptate ale situației (Carol Gray, 1994).

Experiența noastră cu conversații sub formă de benzi desenate:

De obicei, am utilizat această metoda cu tineri cu tulburări din spectrul autist (cu vârsta între 16 și 20 de ani). De asemenea, am aplicat-o și cu elevi care nu au autism din școala primară, în situații de grup unde există un conflict între indivizi.

Principalele beneficii ale utilizării conversației sub formă de benzi desenate, din punctul nostru de vedere, sunt:

- Concentrarea pe desene, nu pe contactul vizual, care poate fi dificil pentru persoanele cu autism.
- Această metodă încetinește ritmul conversației, elevii având suficient timp de gândire și pentru a trece de la o idee la alta.
- Hârtiile cu conversații pot fi păstrate într-un dosar pe care îl puteți consulta mai târziu (este important să treceți data).
- Credem că este mai bine dacă utilizați mai puține simboluri decât prea multe, simplificând astfel metoda.
- Pentru gânduri și cuvinte, folosim numai „baloane”, o inimioară pentru sentimente și desene simple pentru oameni.

Aici, atât profesorul (Á) cât și elevul (S) desenează și scriu.

Surse :

1. Carol Gray, 1994, Comic Strips Conversations. Jenison Public Schools, Jenison, Michigan, USA.
2. <http://www.autism.org.uk/living-with-autism/strategies-and-approaches/social-stories-and-comic-strips/comic-strip-conversations.aspx> (2.12.2015)

3.4 Kit-ul CAT

Kit-ul CAT a fost inițial conceput în Danemarca pentru copii și tineri cu sindromul Asperger de către psihologul Kirsten Callesen și psihologul Annette Møller Nielsen în cooperare cu Dr. Tony Attwood.

Kit-ul CAT s-a dovedit a fi util părinților, profesorilor, consilierilor și terapeuților, dar și altor profesioniști care lucrează cu copii, adolescenți și adulți, punând accent pe auto-înțelegere, asertivitate, strategii de comportament și interacțiune socială.

Elementele kit-ului CAT pot fi integrate ușor în orice program CBT (Cognitive Behaviour Therapy) în timpul lucrului cu copiii, în general, dar și cu persoanele cu autism, sindrom Asperger, OCD (Obsessive Compulsive Disorder), ADHD și percepție afectată.

În țările din Scandinavia, kit-ul CAT este utilizat în școli, instituții de educație specială și terapie psihiatrică.

<http://cat-kit.com/?lan=en&area=catbox&page=catbox> 11.08.2015

De când autorii acestui toolkit, l-au tradus în islandeză, în 2005, au organizat cursuri pentru părinți și profesioniști privind utilizarea materialului pentru elevi cu autism, precum și utilizarea kit-ului CAT în activitatea noastră ca profesori și consilieri. Considerăm kit-ul CAT ca fiind util în învățarea elevilor despre înțelegerea socială și discutarea sentimentelor și emoțiilor. Kit-ul este utilizat în multe școli din Islanda.

Informații suplimentare găsiți pe www.cat-kit.com. Website-ul oferă posibilitatea de a descărca unele elemente din kit-ul CAT.

Cap. 4. Organizarea unei săli de clasă

Poziția programului TEACCH în ceea ce privește includerea copiilor cu autism poate fi expusă după cum urmează:

1. Programul TEACCH recunoaște importanța pregătirii tuturor persoanelor cu autism pentru funcționarea de succes în cadrul societății. Fiecare persoană cu autism ar trebui învățată cu scopul funcționării cu succes, cu câteva restricții în funcție de posibilitate

2. Deciziile cu privire la includerea copiilor cu autism în cadrele complet integrate trebuie să fie luate în concordanță cu „mediul mai puțin restrictiv”, ca un principiu călăuzitor. Niciunei persoane cu autism nu ar trebui să îi fie negat accesul la activități educaționale semnificative în mod inutil sau inadecvat. Cu toate acestea, ar trebui să se rețină faptul că, conceptul de mediu mai puțin restrictiv necesită ca învățarea adecvată să aibă loc. Deciziile legate de plasare, de asemenea, cer ca studenții să fie capabili să învețe în mod semnificativ și să funcționeze în cadrul selectat.

3. Activitățile de incluziune a copiilor cu autism ar trebui oferite pe baza unei evaluări individuale a aptitudinilor și abilităților copilului de a funcționa și participa în cadrul respectiv. Activitățile de incluziune sunt potrivite doar atunci când sunt precedate de evaluări adecvate și pregătiri care precedă plasarea într-un cadru, inclusiv o formare corespunzătoare. Activitățile de incluziune trebuie să fie în general susținute de către profesioniști instruiți în ceea ce privește autismul, care să poată oferi asistență și o evaluare obiectivă în ceea ce privește relevanța activității.

4. Incluziunea nu ar trebui să înlocuiască niciodată o furnizare completă și continuă de servicii, cu diferiți elevi cu autism care se încadrează în întregul spectrum. Incluziunea completă ar trebui oferită tuturor persoanelor cu autism, care sunt capabile de succes în cadre complet integrate. Incluziunea parțială este de așteptat să fie potrivită pentru alte persoane cu autism. De asemenea, clasele și școlile speciale ar trebui păstrate ca o opțiune pentru acei elevi cu autism pentru care aceste cadre sunt cele mai semnificative și adecvate. (<http://teacch.com/educational-approaches/inclusion-for-children-with-autism-the-teacch-position> 26.11.2015)

Elevii cu TSA pot fi incluși în unele clase și alții nu.

Elevii dezvoltați funcțional (cei cu sindromul Asperger) pot fi cel mai ușor incluși în clasele academice, în timp ce serviciile speciale este posibil să fie furnizate la intervale de timp mai puțin structurate.

Pentru elevii cu TSA care au provocări mai mari din punct de vedere cognitiv sau comportamental, incluziunea poate să apară doar într-un context foarte specific în care se poate oferi un nivel ridicat de sprijin din partea unui adult. Integrarea cu succes poate fi dobândită atunci când luăm în calcul căile lor unice și alternative de gândire și viziune asupra lumii.

Deoarece elevii cu autism pot fi hipersensibili față de unele aspecte legate de mediul lor înconjurător, aceștia pot fi copleșiți sau distrași, fie prin deconectarea imediată de la ceea ce îi înconjoară și sarcini și prezintă comportamente nepotrivite. Poate fi singura cale prin care studentul comunică adevăratele nevoi și dorințe.

Pentru a vă asigura că toți elevii, indiferent de vârstă, sunt pregătiți pentru prima lor sesiune la o școală sau clasă nouă, una dintre cele mai importante strategii este familiarizarea. Din cauza dificultăților acestora față de schimbare, acest aspect este foarte important. Planificați o vizită inițială în afara orelor de școală. Oferiți părinților poze cu clădirea sau membrii cheie ai echipei de lucru. În cadrul vizitei, folosiți traseul de intrare exact (inclusiv vestiar/dulap/toaile etc.). Permiteți elevului să se plimbe și să exploreze și planificați alte vizite dacă este necesar.

- Atunci când se deplasează dintr-un loc în altul, unii elevi pot beneficia de un card mic de mână, pentru a le reaminti unde pleacă și de asemenea, să le mențină ocupate mâinile lor deseori agitate.
- Scrieți sau puneți o imagine pe card care să le spună unde trebuie să meargă.

Adunarea

- În mod normal dificilă pentru copiii cu autism
- Unii preferă să se retragă
- Încercați să folosiți recompensele pentru a încuraja să participe la adunări (timpul pentru computer etc.)
- Tipul de adunare poate conta
- Așezați elevul la finalul rândului

Sala de mese

- Uneori este nevoie de un anumit grad de ajutor
- În unele cazuri, furnizarea unei zone ecranate
- Permișiunea de a lua masa într-o zonă sigură sau o cameră liniștită

Poziționarea fizică

- Spațiul personal
- Așezare bună din punct de vedere strategic
- Retragere fizică
- Aliniere
 - Solicitați alinierea în mod diferit
 - Predați tehnici de poziționare bună (picioare liniștite, mâinile pe lângă corp)

Instrucțiuni verbale:

Trei reguli de aur pentru instrucțiunile verbale:

1. Simplitate
2. Fiți specific
3. Fiți direct

Zonele stațiilor de lucru:

- Școlile care lucrează inclusiv cu elevii cu TSA recunosc necesitatea de a oferi tuturor elevilor cu TSA o anumită formă de zonă de lucru liniștită în care să se retragă în funcție de cum le este solicitat.

- Acest lucru permite o mai mare concentrare la sarcina de lucru.
- Unii elevi pot avea nevoie doar de o zonă de lucru liniștită pentru disciplinele la care au dificultăți.
- Evitați să folosiți zona de lucru liniștită ca o zonă de disciplinare sau ca zonă pentru timpul liber.
- Păstrați zona de lucru pe cât de ordonată posibil.
- Pentru unii, acest lucru nu poate însemna nimic altceva decât materialul de lucru esențial
- Pentru alții, poate fi extins la un program vizual, exerciții în tăvițe/în afara tăvițelor

Tehnici și echipamente de utilizat în zonele de lucru

- Etichetare nume
- Exerciții cu tăvițe (în care pui și scoți materialele din tăvițe distincte atunci când termini de lucrat)
- Calendare vizuale
- Materiale de lucru
- Modelul TEACCH!
- De obicei, elevii răspund mai bine la indicii vizuale decât verbale și instrucțiuni
- Dacă poți vedea și atinge, obiectul trebuie să fie real!

Exemplu: - Cronometre
- Carduri STOP
- Schimbarea hainelor pentru educație fizică
- Momente de joacă
- Solicitarea ajutorului

Domenii specifice: Alfabetizarea

- Unii elevi pot învăța din desenarea mai întâi a unei imagini privind subiectul poveștii lor
- Alți elevi pot învăța spunând alternativ propoziții, pe care profesorii să le scrie pentru ei (de exemplu, un profesor asistent ar putea face acest lucru)
- Folosiți articole din ziare sau reviste de interes particular pentru elev

Istoria:

- Utilizați imagini/povești în imagini pentru a susține materialul oral
- Stabiliți obiective realiste care pot fi ușor de atins
- Vizite în școală sau muzee: trebuie pregătite cu atenție
– imagini, povestiri sociale etc.

Educație fizică

- Orice activitate de educație fizică sau joc nou trebuie divizat în etape mici, ușor de atins
- Atenție la contactul fizic
- Poate necesita ajutor suplimentar
- Explicați regulile jocului (povestiri sociale)
- Video-modelare

Matematică:

- Utilizați interesele copilului pentru a preda anumite strategii precum
 - zecimalele, 10 piese de pe CD-ul preferat formează un întreg, o singură piesă reprezintă o zecime sau 0.1...
- Utilizați instrumente, rigle cu numere, bani etc.
- Utilizați elemente tangibile sau comestibile când predați scăderea sau adunarea și împărțirea
- Utilizați interesele elevilor oricând este posibil
 - Exemplu: Președinți

Arta:

- Luați în calcul că anumitor elevi nu le place sau alții sunt obsedați de anumite materiale de lucru (textura, miros etc.)
- Poate fi necesară furnizarea de materiale alternative
- Limitați selecția materialelor de lucru, prea multe pot crea confuzii

Educația socială personală

- Intervenția timpurie, susținută, convenită cu părinții, este cea mai sensibilă cale de abordare a dificultăților privind lipsa igienei personale
- Sarcinile privind igiena personală trebuie privite ca orice altă sarcini de învățare din Planul Individualizat de Învățare (PIP)
 - Divizarea pe etape mai mici
 - Adaptarea limbajului
 - Utilizarea de imagini vizuale și secvențierea lor, după cum este necesar
- Suport de la egal al egal
- Uneori ignoră comportamentul
- Instrucțiuni scrise, pas cu pas, dacă este necesar
- Sistemul de suport vizual în baie
- Suport individual unde este cazul

Tema pentru acasă:

- Mulți elevi cu autism opun rezistență când trebuie să își facă temele
- Dacă este posibil, tema trebuie rezolvată în programul de la școală
- Indicii vizuale clare privind ceea ce trebuie lucrat
- Cooperarea cu părinții – asistență dacă este necesar
- Este necesară tema?

Un logoped american, Linda Hodgdon, a scris 12 aspecte esențiale pe care clasa ar trebui să le îndeplinească în cazul elevilor cu autism și Asperger. Lista poate fi utilizată pentru verificare.

Un aspect pe care îl cunoaștem este acela că majoritatea elevilor cu TSA (și mulți alții) au un stil de învățare vizual. Veți găsi multe instrumente vizuale în această listă.

(1) Camera foto

Aceasta poate fi cel mai puternic dintre instrumentele de comunicare. Faceți poze tuturor obiectelor. Utilizați-le în telefon sau tipăriți-le, după cum este necesar. Utilizați pozele pentru a începe conversații, ca instrumente de demonstrație, memento-uri pentru a ajuta elevii să își amintească ce să aducă la școală în ziua următoare.

(2) Calendarul

Afișat pe un perete, scris într-o agendă sau accesat de pe un smart phone, calendarul este un instrument de ajutorare a elevului să se orienteze pe parcursul vieții.

(3) Programul

Programul zilnic a devenit unul dintre instrumentele vizuale cele mai utilizate, datorită faptului că într-adevăr ajută elevii să urmeze rutinele zilnice.

(4) Rutina previzibilă

Previzibil nu înseamnă rigid. Elevii vor urma rutinele, vor fi mai puțin stresați și vor avea un comportament mai bun atunci când știu la ce să se aștepte. Camerele foto, calendarele, programele sunt câteva instrumente cu adevărat utile pentru a ajuta elevii să înțeleagă când se modifică ceva previzibil sau când ceva nou urmează să se întâmple.

(5) Locul liniștit (nu pedeapsa)

Uneori, lucrurile se întâmplă prea repede, prea rapid sau prea mult. Pot exista multe cauze. Acestea sunt momentele în care unii dintre elevi încep „să se dea cu capul de pereți”, „să se topească” sau să ne arate în numeroase moduri că lucrurile nu merg bine, mai ales când adulții încep să vorbească prea mult în încercarea de a liniști lucrurile. În schimb, obiectivul este acela de a învăța elevii să utilizeze „un loc liniștit”, un loc care îi ajută să se regroupeze.

(6) Instrumente vizuale

Imagini, obiecte, limbaj scris și orice alt element VIZUAL este utilizat pentru a sprijini comunicarea. Calendarul și programul sunt doar două dintre instrumentele vizuale. Un mediu de susținere va oferi varietate de suporturi vizuale pentru a asista elevii în numeroase moduri pentru o participare de succes.

(7) Carnețelul și creionul

Oricât de multe planificații anterior, pot apărea abateri. Tentația în acele momente este de a încerca să discutați. Problema cu strategia respectivă este că adesea nu funcționează, mai ales când elevii sunt confuzi, supărați sau nu înțeleg. Acel creion și bucată de hârtie vă pot salva.

(8) Mediu corespunzător de lucru

Fiecare elev poate avea nevoi specifice. Gândiți-vă la nevoile senzoriale legate de lucruri, precum sunetul, vederea, atingerea. Dimensiunea sau forma mobilierului, locația sau activitățile sau acțiunile altor elevi pot fi semnificative. Care sunt elementele care distrag atenția sau perturbă elevul din efectuarea sarcinii?

(9) Spațiile de lucru organizate

Etichetarea mediului pentru ca elevii să știe unde să meargă, ce să facă, de unde sunt obiectele. Asigurați-vă că spațiile de lucru au materialele corecte sau că elevii cunosc metodele corespunzătoare de a rezolva lucrurile.

(10) Reguli

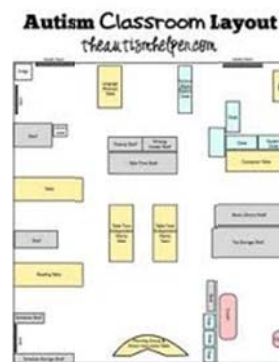
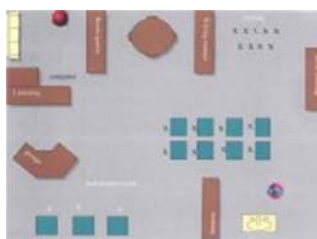
Ce sunt regulile? Toată lumea trebuie să știe. Prea multe nu sunt bune. Unele sunt doar specifice locului. Identificați-le pe cele importante! Afișați-le! Revizuiți-le! Cronometrele, telefoanele sau ceasurile cu funcție de cronometru sau un iPad sau computer sunt opțiuni excelente.

(11) Parteneri de comunicare eficienți

Personalul care utilizează forme multiple de comunicare ajută elevii să reușească. A arăta în loc de a spune înseamnă o diferență imensă în succesul elevului”.

(<http://usevisualstrategies.com/12-essentials-every-classroom-must-have-for-autism-aspergers-success/> 16.11.2015)

Aceste 12 aspecte esențiale pot fi utile în orice clasă cu elevi cu TSA și cele mai multe sunt despre structură și organizare, despre cum organizăm mediul și despre cum vizualizăm ce urmează să se întâmple.

Am găsit foarte utile SFATURI UTILE PENTRU PREDAREA EFICIENTĂ PERSOANELOR CU AUTISM de Susan Moreno și Carol O’Neal:

1) Persoanele care suferă de autism au probleme în ceea ce privește aptitudinile organizaționale, în ciuda inteligenței și/sau vârstei lor. Chiar și un elev de „10 pe linie”, care suferă de autism și care are o memorie fotografică poate fi incapabil să își amintească să aducă un creion în clasă sau să își amintească un termen limită pentru o sarcină. În astfel de cazuri, ajutorul trebuie dat într-o manieră cât mai puțin restrictivă. Strategiile pot include imaginea unui creion pe coperta caietului sau menținerea unei liste cu sarcini de finalizat acasă. Lăudați întotdeauna elevul când își amintește ceva ce a uitat. Nu îl certați sau insistați atunci când greșește. O teorie cu privire la subiect nu numai că NU va ajuta, însă va înrăutăți lucrurile. Poate începe să creadă că nu își poate aminti să facă sau să aducă acele lucruri. Acești elevi par să aibă fie cele mai curate, fie cele mai dezordonate birouri din școală. Cel care are biroul dezordonat va avea nevoie de ajutorul dumneavoastră frecvent pentru curățenia pe birou sau în dulap astfel încât să poată găsi lucruri. Pur și simplu țineți minte că el nu ia o decizie conștientă în a fi dezordonat. Cel mai probabil este incapabil să îndeplinească această sarcină organizațională fără instruire. Încercați să îl instruiți în ceea ce privește aptitudinile organizaționale făcând pași mici, specifici.

2) Persoanele cu autism au probleme cu gândirea abstractă și conceptuală. Unii pot chiar să dobândească aptitudini abstracte, însă alții niciodată. Când trebuie folosite concepte abstracte, folosiți indiciile vizuale, cum ar fi desenele sau cuvintele scrise, pentru a argumen-

ta ideea abstractă. Evitați să puneți întrebări vagi cum ar fi, „De ce ai făcut asta?”. În schimb, spuneți, „Nu mi-a plăcut că ai trântit cartea jos când am spus că este timpul pentru gimnastică. Data viitoare pune cartea jos ușor și spune-mi că ești nervos. Voiai să îmi arăți că nu vrei să mergi la sală sau că nu vrei să te oprești din citit?”. Evitați să puneți întrebări tip eseu. Fiți cât se poate de clari în toate interacțiunile cu astfel de elevi.

3) O creștere a comportamentelor neobișnuite sau dificile poate indica o creștere a nivelului de stres. Uneori stresul este cauzat de sentimentul lipsei de control. De multe ori stresul va fi atenuat numai când elevul iese psihic din situația stresantă sau din evenimentul stresant. Dacă se întâmplă asta, trebuie stabilit un program care să ajute elevul să revină și/sau să rămână în situația stresantă. Când se întâmplă acest lucru, un „loc sigur” sau o „persoană de încredere” pot fi de ajutor.

4) Nu luați personal comportamentul neadecvat. Persoana înalt funcțională nu este o persoană manipuloare, intrigantă, care încearcă să facă viața dificilă. Ei sunt rareori, sau chiar niciodată, capabili să manipuleze. De obicei, comportamentul neadecvat este rezultatul eforturilor de a rezista experiențelor care ar putea fi confuze, dezorientante sau înspăimântătoare. Persoanele cu autism sunt, în ciuda handicapului lor, egocentrice. Marea majoritate au dificultăți majore în a înțelege reacțiile altora.

5) Marea majoritate a persoanelor înalt funcționale utilizează și interpretează cuvintele întocmai. Până când nu știți ceea ce poate individul, ar trebui să evitați:

- expresiile (ex. nu te obosi, sari calul, îndoieli)
- dublul-sens (marea majoritate a glumelor au sens dublu)
- sarcasmul (ex. să spuneți, „Grozav!” după ce tocmai a vărsat o sticlă de ketchup pe masă)
- porecelele
- alintăturile (ex. Prietene, Tovarășe, Tip Istet)

6) Amintiți-vă că expresiile feței și alte indicii sociale pot să nu aibă efect. Majoritatea indivizilor care suferă de autism au probleme în a înțelege expresiile feței și în a interpreta „limbajul trupului.”

7) Dacă elevul nu pare să învețe o sarcină, împărțiți-o în pași mai mici sau prezentați sarcina în mai multe moduri (ex. vizual, verbal, fizic).

8) Evitați excesul verbal. Fiți clari. Folosiți propoziții scurte dacă realizați că elevul nu vă înțelege complet. Cu toate că el probabil nu are probleme de auz și este atent, el poate avea dificultăți în a înțelege punctul dumneavoastră de vedere principal și a identifica informațiile importante.

9) Pregătiți elevul pentru toate modificările cu privire la mediul înconjurător și/sau rutină, cum ar fi asamblare, profesor suplinitor și reprogramare. Folosiți un program scris sau vizual pentru a-l pregăti pentru schimbare.

10) Managementul comportamental funcționează, însă dacă este folosit necorespunzător, poate încuraja comportamentul robotizat, asigura o schimbare comportamentală doar pe termen scurt sau poate duce la o formă de agresiune. Folosiți proceduri comportamentale pozitive și cronologic adecvate vârstei.

11) Consecvența tratamentului și așteptările sunt vitale pentru toată lumea.

12) Atenție, nivelele normale auditive și vizuale pot fi percepute de elev ca fiind prea mult sau prea puțin. De exemplu, zgomotul emis de neoane perturbă unele persoane cu autism. Luați în considerare modificări de mediu îndepărtarea „aglomerării vizuale dintr-o cameră sau locul în care stă elevul dacă este distrat sau supărat de mediul din clasa sa.

13) În cazul în care un elev înalt funcțional folosește argumente verbale repetitive și/sau întrebări repetitive, trebuie să întrerupeți ceea ce ar putea deveni o litanie continuă. Subiectul discuției sau întrebării nu este întotdeauna ceva ce îl supără. Mai des, individul comunică un sentiment de pierdere a controlului sau incertitudine cu privire la ceva sau cineva din mediul înconjurător. Încercați să îi cereți să scrie întrebarea sau argumentul. Apoi, scrieți răspunsul dvs. De obicei, activitatea repetitivă se calmează și se oprește. Dacă nu funcționează, scrieți întrebarea sau activitatea repetitivă și cereți-i să scrie un răspuns logic (probabil un lucru pe care crede că îl veți face). Aceasta îi distrage atenția de la aspectul verbal care escaladează situația și îi poate oferi o modalitate mai acceptabilă din punct de vedere social să își exprime frustrarea sau anxietatea. O alternativă este jocul de rol folosind argumentul repetitiv sau întrebarea în timp ce luați parte și dvs. și îi cereți să răspundă așa cum crede că ați face-o dvs.

14) Deoarece acești indivizi experimentează diferite probleme de comunicare, nu vă bazați pe ei să transmită mesajele importante părinților cu privire la evenimentele de la școală, teme, regulile școlii etc., doar dacă nu încercați să experimentați și să verificați sau doar dacă nu sunteți deja sigur ca elevul și-a însușit această abilitate. Chiar dacă trimiteți acasă o notifica-re, acest lucru poate să nu funcționeze. Este posibil ca elevul să nu își amintească să dea scri-soarea sau o poate pierde înainte de a ajunge acasă. Telefoanele către părinți funcționează cel mai bine până când abilitatea poate fi dezvoltată. Comunicarea frecventă, clară între profesor și părinte (sau îngrijitor) este foarte importantă.

15) Dacă clasa implică asocierea sau selectarea partenerilor, desenați numere sau utilizați mijloace arbitrare de asociere. Sau întrebați un elev special dacă acesta este de acord să aleagă individul cu autism ca partener înainte de a alege partenerii. Elevul cu autism este, cel mai adesea, lăsat fără partener. Aceasta nu este cea mai bună alegere deoarece acești elevi pot beneficia cel mai mult din a avea un partener.

16) Nu presupuneți nimic atunci când evaluați abilitățile. De exemplu, un individ cu autism poate fi un geniu la algebră, dar nu poate schimba bani la casa de marcat. Sau poate avea o memorie incredibilă privind cărțile citite, discursurile auzite sau statistici din sport, dar poate fi incapabil să aducă un creion la oră. Dezvoltarea inegală a abilităților este un semn distinctiv de autism.

Fii pozitiv! Fii creativ! Fii flexibil!

<http://www.iidc.indiana.edu/pages/Tips-for-Teaching-High-Functioning-People-with-Autism> 1.12.2015

Sfaturi utile:

Pe acest website, găsiți indicații practice pentru organizarea clasei:

<https://www.thewatsoninstitute.org/resource/quality-guidelines-checklist/>

4.1. Chestionar repere sociale

Chestionare Sociale de Carol Gray, poate fi util pentru profesori pentru a descoperi modul în care elevii înțeleg comunitatea de la școală.

Rutina de dimineață

1. Care este primul lucru pe care ar trebui să îl faci dimineata când te duci la școală?

2. Când termini, ce urmează?

3. Cum știi că este momentul să te oprești?

4. Cel mai greu lucru la începutul zilei la școală este

Reguli

1. Există reguli pentru copiii din clasa ta?

2. Regulile sunt afișate în clasă? Dacă da, unde?

3. Ce reguli îți amintești?

4. De ce copiii din clasa ta au acele reguli?

5. Care dintre reguli crezi că este cea mai bună (sau cea mai importantă)?

6. Ce regulă crezi că ar trebui să aibă clasa ta?

7. Un lucru pe care NICIODATA nu trebuie să îl faci în clasa mea este

8. Clasa ta are o regulă privind ridicatul mâinii? Dacă da, când ridică copiii mâna? (De ce?)

9. Dacă ridici mâna să răspunzi la întrebarea învățătoarei, aceasta te va lăsa întotdeauna pe tine să dai răspunsul?

Învățătoarea mea

Numele învățătoarei mele este _____

1. Cum știi că învățătoare ți se adresează numai ție?

2. Cum știi că învățătoarea se adresează tuturor copiilor?

3. Cum știi că învățătoarea ta este fericită? (Ce face? Ce spune?)

4. Cum știi că învățătoarea ta este supărată? (Ce face? Ce spune?)

5. Care este lucrul care o supără pe învățătoarea ta?

6. Cum știi că învățătoarea ta va spune ceva CU ADEVĂRAT important? (Ce face? Ce spune?)

7. Cum știi că învățătoarea ta glumește sau tachinează (încercând să îi facă pe ceilalți să râdă)? (Ce face? Ce spune?)

8. Învățătoarei mele îi place când ...

9. Ce face învățătoarea ta când lecția trebuie să înceapă?

10. Un lucru pe care îl face învățătoarea mea și mie chiar îmi place este ...

Alinierea

1. Când merg toți copiii din clasă aliniați?

2. De ce crezi că învățătorii le cer copiilor să meargă aliniați?

3. Când știi că trebuie să te aliniezi cu ceilalți copii?
(Ce face învățătoarea? Ce spune învățătoarea?)

4. Cum te simți când stai într-un rând (încolonat)?

5. Îți place să stai și să mergi într-un rând la școală ? (De ce da? De ce nu?)

6. Cine este întotdeauna primul în rând?

7. Cum știi cine ajunge să fie primul în rând?

8. Ți-ar plăcea să fii primul, la sfârșitul sau undeva în mijlocul rândului?

9. Ce ar trebui să facă un copil dacă este momentul să treacă în rând, dar nu și-a terminat activitatea?

10. Clasa ta se aliniază vreodată afară?

Recreația

1. Povestește despre recreația ta.

2. Cum știi că este momentul pentru recreație?

3. Ce îți place să faci în recreație?

4. Celorlalți copii ce le place să facă în recreație?

5. Ce ar trebui să faci dacă este recreație și tu nu ți-ai terminat treaba?

6. Există reguli în recreație? Dacă da, numește câteva.

7. Care crezi că este cel mai bun lucru privind recreația?

8. Este ceva legat de recreație care nu îți place? Poți să îmi spui ce este?

9. Care este cel mai amuzant lucru pe care l-ai văzut în pauză?

10. Cum știi că este momentul să revii după pauză?

Obținerea de ajutor

1. Cum știe învățătoarea că ai nevoie de ajutor?

2. Dacă un copil din clasă are nevoie de ajutor, ce ar trebui să facă?

3. Toată lumea are nevoie de ajutor uneori. Când crezi că ai nevoie de ajutor?

4. Ce poți face pentru a ajuta copiii din clasă?

5. Cine din clasă te poate ajuta dacă ai nevoie?

Tranziții

1. Care este primul lucru pe care îl faci de obicei după recreația de dimineață?

2. Care este primul lucru pe care îl faci de obicei după prânz?

3. Care este primul lucru pe care îl faci de obicei după recreația de după-amiază?

4. Unde pun copiii lucrările pe care le termină?

5. Dacă un copil din clasă a terminat TOT ceea ce avea de făcut, ce poate face?

Prieteni și colegi de clasă

6. Ce înseamnă cuvântul prieten?

7. Un prieten este cineva care

8. Ai un prieten în clasă? Care este numele prietenului tău?

9. Ce intenționează oamenii când întrebă „Ți-ai făcut prieteni”?

10. Mulți copii din clasa mea îl plac pe (numește colegul)

11. Dacă vreau să mă joc cu cineva, fac asta.....

12. Un lucru pe care îmi place să îl fac cu ceilalți copii este

13. Fiecărui copil îi place să facă diferite lucruri. Aceasta este o listă cu zece lucruri care le plac copiilor:

1.	2.
3.	4.
5.	6.
7.	8.
9.	10.

14. „Cel mai bun prieten” este

Surse:

Taming the Recess JuNgLe Socially simplifying recess for students with autism and related disorder.(Simplificarea socială a recreației pentru elevii cu autism și alte afecțiuni asociate)
Carol Gray. (1994) Jenison Public Schools. MI. USA.

Cap. 5. Evaluare și Planul Educațional Individualizat (PEI)

Evaluarea

Evaluarea de calitate este parte integrantă a predării structurate. Ea reprezintă baza pe care se dezvoltă obiectivele academice, funcționale și de independență dar și strategiile.

Evaluarea este un proces de colectare a informațiilor în vederea luării unor decizii importante pentru elevi. Cadrele didactice și ceilalți profesioniști implicați în procesul educațional trebuie să colecteze informații din surse multiple, folosind metode diferite, inclusiv:

- Observarea în medii diferite
- Teste standardizate sau raportate la normă,
- Teste de inteligență,
- Teste informale și raportate la criteriu (obiectiv),
- Scale de evaluare și liste de verificare,
- Interviuri structurate cu părinții, aparținătorii, cadrele didactice și alții în măsura în care acele persoane dețin informații relevante,
- Istории de dezvoltare, materiale de diagnostic,
- Elevii cu vârste mici, trebuie observați de către profesori în mediul lor natural de învățare, alături de copii de vârsta lor.

Nu toate tehnicile trebuie folosite în fiecare caz. Cadrele didactice sunt cele care decid care sunt informațiile necesare și ce metode de colectare a datelor să folosească.

Evaluările formale sunt de obicei teste standardizate, administrate de un profesionist instruit special pentru administrarea testului. Evaluarea informală este făcută de cadre didactice sau părinți și nu necesită formare prealabilă. Ei folosesc observația și nu au nevoie de materiale speciale.

Planul Educațional Individualizat (PEI)

Stabilirea unor obiective clare și măsurabile este esențială pentru sprijinirea unui copil cu autism să facă progrese la școală și în afara ei. PEI constă în elaborarea câtorva obiective pentru diverse domenii care prezintă provocări pentru copil .

Când stabilim obiectivele, este important să avem în minte urătoarele criterii:

- Să fie măsurabile: Școala va trebui să documenteze progresul copilului. Prin urmare este important ca obiectivele să fie măsurabile, pentru ca progresul să poată fi cuantificabil.
- Să fie specifice: Obiectivele foarte generale sunt greu de documentat și este ușor astfel să fie trecute cu vederea. De aceea este recomandat ca obiectivele PEI să fie specifice.
- Să fie aplicabile: Obiectivele PEI trebuie să fie aplicabile elevului cu care se lucrează, nu tuturor elevilor cu autism.

Ariile care trebuie avute în vedere în elaborarea PEI pentru elevul cu autism

Abilitățile sociale/Dificultățile sociale

- Metode de predare a abilităților sociale
- Înțelegerea reperelor/emoțiilor sociale
- Răspunsuri sociale adecvate, inițierea
- Învățarea rutinei sociale
- Predarea explicită în ceea ce privește rezolvarea problemelor sociale

Abilitățile emoționale și de auto-organizare

- Creșterea gradului de conștientizare a sentimentelor/emoțiilor
- Utilizarea unor strategii adecvate pentru a face față situațiilor de anxietate și problemelor

Abilități de comuniare și limbaj

- Utilizarea comunicării alternative, dacă este cazul
- Creșterea complexității comunicării vorbite/scrise
- Creșterea auto-exprimării (auto-reprezentării)
- Înțelegerea limbajului social (indicii non-verbale, intonație și volumul vocii)
- Abilități de conversație și pragmatice (inițierea și finalizarea unei conversații, răspunsuri la replici/indicii, învățarea limbajului figurativ/non-literal)

Abilități organizatorice

- Organizarea vizuală, scrisă (orare/liste/coduri de culori)
- Activitate independentă pentru perioade mai lungi
- Organizarea materialelor și a activităților (incluzând auto-corectarea)
- Să învețe când să ceară ajutor
- Tastarea (dacă este cazul) și resurse pentru calculator

Probleme comportamentale și senzoriale

- Adresarea problemelor de comportament și a celor senzoriale
- Creșterea flexibilității și a abilității de a face față tranzițiilor

Predarea abilităților de auto-îngrijire

- La fel ca și cu alte abilități, este utilă o abordare explicită și centrată
- Încearcă să folosești motivația naturală a copilului, cât mai mult posibil
- Fii explicit în predare
- Folosește rutine/materiale scrise, care ulterior pot fi șterse
- Predă generalizarea (materiale diferite, situații, context pentru același comportament)
- Folosește aceleași metode utilizate în școli
 - Orare vizuale
 - Materiale scrise
 - Fotografii
- Fii constant (introdu variații gradual)
- Folosește medii naturale (recompense și consecințe), cât mai mult posibil.

Obiective sociale

Obiectivele sociale pot fi adecvate pentru elevii cu autism, ținând cont însă de vârsta și de nivelul lor de dezvoltare. Următoarele exemple pot fi folosite ca și ghid.

Copilărie timpurie și preșcolaritate

- Elevul va răspunde la numele său, uitându-se în direcția celui care îl strigă, în patru din cinci situații.
- Elevul va face cu rândul (de trei ori) cu alt elev sau cu instructorul, în patru din cinci situații.
- Elevul va susține o activitate cu un coleg sau cadru didactic timp de cinci minute sau mai mult, în patru din cinci situații.
- Elevul va permite cadrului didactic să intervină în jocul copiilor pentru „o tură” sau prin mișcarea unui obiect, în patru din cinci situații.
- Elevul va privi în ochii instructorului la cerere sau pentru a beneficia de o recompensă, în patru din cinci situații.

Ciclul primar

- Elevul va respecta spațiul personal al celuilalt elev, în patru din cinci situații.
- Elevul va fi capabil să explice motivul pentru trei comportamente sociale, ca de exemplu folosirea bunelor maniere la masă, folosirea termenilor „scuzați-mă”, „vă rog” și a altora, în patru din cinci situații.
- Elevul își va identifica singur statusul emoțional, în patru din cinci situații.
- Elevul va susține o activitate cu un cadru didactic sau coleg timp de zece minute sau mai mult, în patru din cinci situații.
- Elevul va oferi un răspuns verbal sau non-verbal altor persoane prin inițierea unei interacțiuni.

Ciclul gimnazial și liceal

- Elevul va fi capabil să exprime verbal cum acțiunile sau cuvintele sale îi pot afecta pe cei din jur, în patru din cinci situații.
- Elevul va identifica emoțiile celorlalți colegi, ca de exemplu fericirea, supărarea, furia etc, în patru din cinci situații.
- Elevul va menționa 3 modalități diferite de interacțiune pentru o situație socială, în patru din cinci situații.
- Elevul nu îi va întrerupe pe ceilalți vorbitori, în patru din cinci situații.
- Elevul va identifica cea mai bună modalitate de răspuns la o reacție emoțională a unei alte persoane, în patru din cinci situații.

Obiectivele de comunicare

Obiectivele de comunicare pot fi adecvate pentru elevii cu autism, ținând cont însă de vârsta și de nivelul lor de dezvoltare. Următoarele exemple pot fi folosite ca și ghid.

Copilărie timpurie și preșcolaritate

- Elevul va solicita repetarea jocului/activității favorite verbal sau prin ridicarea mâinii, în patru din cinci situații.
- Elevul va solicita un lucru dorit verbal sau indicându-l, în patru din cinci situații.
- Elevul își va saluta profesorul verbal sau printr-un gest, în patru din cinci situații.
- Elevul va folosi cuvinte sau gesturi potrivite pentru a-și exprima neplăcerea pentru o activitate, în patru din cinci situații.
- Elevul va putea urmări un program vizual în trei pași, în patru din cinci situații.

Ciclul primar

- Elevul va iniția comunicarea cu un alt copil, prin adresarea unei întrebări, începerea unui joc, împărtășind detalii din viața personală, în patru din cinci situații.
- Elevul va adresa trei întrebări potrivite în timpul unei interacțiuni de comunicare, în patru din cinci situații.
- Elevul va face schimb de replici (patru replici) cu o altă persoană în cadrul conversației, în patru din cinci situații.
- Elevul va putea descrie înțelesul a trei comportamente non-verbale de comunicare, ca de exemplu întoarcerea, încruntarea, zâmbetul, încrucișarea brațelor, ridicarea tonului, în patru din cinci situații.
- Elevul va fi capabil să relateze cinci evenimente care au avut loc în acea zi, în patru din cinci situații.

Ciclul gimnazial și liceal

- Elevul va fi capabil să descrie înțelesul a opt comportamente non-verbale de comunicare, ca de exemplu, întoarcerea, încruntarea, zâmbetul, încrucișarea brațelor, ridicarea tonului, în patru din cinci situații.
- Elevul va discuta cu colegii săi despre unul sau mai multe subiecte de discuție, schimbând subiectul în funcție de reacția colegului, în patru din cinci situații.
- Folosind scenarii specifice, elevul va fi capabil să identifice momentul blocării conversației și cum să remedieze situația, în patru din cinci situații.
- Elevul va cere ajutorul colegilor sau unui cadru didactic, în patru din cinci situații.
- Elevul va fi capabil să sugereze trei sau mai multe modalități diferite de a iniția o conversație sau o interacțiune cu o altă persoană, în patru din cinci situații.

Obiective comportamentale

Obiectivele comportamentale pot fi adecvate pentru elevii cu autism, ținând cont însă de vârsta și de nivelul lor de dezvoltare. Următoarele exemple pot fi folosite ca și ghid.

Copilărie timpurie și preșcolaritate

- Elevul va face față frustrării și furiei într-o manieră potrivită, ca de exemplu bătând cu piciorul, oferind o expresie verbală, în patru din cinci situații.
- Elevul va putea respecta o instrucțiune de ghidare, în patru din cinci situații.
- Elevul va accepta o modificare a rutinei zilnice, în 30% din timp.
- Elevul va participa la activitățile de grup din clasă în 50% din timp.
- Oferindu-i stimuli, elevul va trece de la o activitate la alta, în patru din cinci situații.

Ciclul primar

- Elevul va învăța și demonstra tehnici de auto-calmare, cum ar fi respirația profundă, în patru din cinci situații.
- Elevul va putea respecta o instrucțiune de ghidare din trei pași, în patru din cinci situații.
- Elevul va accepta modificarea rutinei zilnice în 70% din timp.
- Elevul va participa la activitățile clasei în 80% din timp.
- Elevul va urma regulile clasei în 80% din timp.

Ciclul gimnazial și liceal

- Elevul va identifica când va are nevoie de o pauză și o va solicita independent, în patru din cinci situații.
- Elevul va urma instrucțiunii în cinci pași și va solicita clarificări dacă are nevoie, în patru din cinci situații.
- Elevul va accepta modificarea rutinei în 80% din timp.
- Elevul va adera la regulile clasei în 80% din timp.
- Elevul se va comporta adecvat în afara clasei (pe holuri, în sala de mese, înainte și după școală) în 80% din timp.

Obiective legate de îngrijirea personală, senzoriale și de motricitate fină

Aceste obiective de îngrijirea personală, senzoriale și de motricitate fină pot fi adecvate pentru elevul dumneavoastră cu autism, în funcție de vârsta copilului și de nivelul de funcționalitate.

Copilărie timpurie și preșcolaritate

- Elevul va fi capabil să se îmbrace singur, inclusiv să își pună lenjeria, pantalonii, o cămașă și șosete, în patru din cinci ocazii.
- Elevul va fi capabil să se hrănească singur la ora mesei, în 80% din cazuri.
- Elevul va învăța două comportamente alternative pentru un comportament senzorial promtat, care nu este social acceptat, în patru din cinci situații.
- Elevul va putea să țină corect creionul, în patru din cinci situații.
- Elevul va folosi camera de odihnă în funcție de nevoi, în 80% din cazuri.

Ciclul primar

- Elevul va fi capabil să își pună haine de ieșire, inclusiv pălăria, ghetetele sau pantofii și mănușile, în patru din cinci situații.
- Elevul va fi capabil să manevreze șase tipuri de închideri, inclusiv fermoare, șireturi, capse, nasturi, cataramă, velcro (arici).
- Elevul va fi capabil să identifice obiecte sau situații care îi cauzează disconfort și va comunica acest disconfort unui adult, în patru din cinci situații.
- Elevul va fi capabil să scrie litere, cifre și simboluri cu un creion/pix, în patru din cinci situații.
- Elevul va folosi camera de odihnă în funcție de nevoi, în patru din cinci situații.

Ciclul gimnazial și liceal

- Elevul va fi capabil să ceară o pauză senzorială în funcție de nevoi, în patru din cinci situații.
- Elevul va fi capabil să scrie inteligibil, în patru din cinci situații.
- Elevul va fi capabil să urmărească un program stabilit și să meargă prin clădirea școlii, în patru din cinci situații.
- Elevul va fi capabil să se implice în interacțiuni adecvate, inclusiv cumpărarea și achitarea unui produs, în patru din cinci situații.
- Elevul va fi capabil să își pregătească o masă simplă, în patru din cinci situații.

Resurse

1. http://autism.lovetoknow.com/IEP_Goals_for_Autistic_Students (November, 2015)
2. Volkmar FR, and Wiesner LA. 2009. A practical Guide to Autism. – What Every Parent, Family Member and Teacher Needs to Know. Hoboken New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
3. Educational Evaluation Guide For Autism <http://sped.dpi.wi.gov/sites/default/files/imce/sped/pdf/elg-autism-guide.pdf> (December, 2015)

5.1. „Asistenți”/Paraprofesori

În Islanda, mulți dintre elevii cu autism integrați în școlile de masă, au de cele mai multe ori asistenți, așa cum sunt ei numiți generic. Acești asistenți (persoane de sprijin) au ca principală sarcină asistarea-supravegherea unui număr redus de elevi sau uneori chiar a unui singur elev cu nevoi speciale. Asistenții sunt parte integrantă a echipelor în clasele speciale sau în școlile speciale. Fie că au ca principală sarcină supravegherea unui copil cu nevoi speciale sau a unei clase întregi, aceste persoane de sprijin au o influență covârșitoare asupra elevilor. Ei pot fi aceia care influențează procesul de integrare a copilului într-o școală de masă.

Acești paraprofesiști beneficiază de o formare în ceea ce privește autismul, prealabilă angajării. De asemenea, în unele țări li se oferă posibilitatea să participe la cursuri despre educația specială.

Rolul acestor paraprofesiști diferă de la țară la țară dar și în interiorul aceleiași țări, de la o școală la alta. Ideal, rolul lor este direct legat de scopul și obiectivele menționate în Planul Personalizat de Intervenție (PEI), cu strategii specifice de intervenție în vederea atingerii obiectivelor.

Acesta este un factor cheie al colaborării dintre student și paraprofesionist și ori de câte ori este posibil, studentul decide de ce fel de ajutor are nevoie.

Mai jos găsiți un exemplu clarificator referitor la rolurile cadrului didactic și al asistentului-paraprofesionistului.

	Rolul cadrului didactic	Rolul asistentului (paraprofesionist)
Organizarea clasei	Planuri, orare, lecții Aranjarea clasei, organizarea centrelor de învățare Activități individuale și pentru întreaga clasă	Implementarea planului, așa cum a fost el gândit de profesor
Evaluarea	Administrează (organizează) și punctează testele formale și informale	Administrează doar testele informale
Stabilirea obiectivelor	Stabilește obiectivele potrivite pentru fiecare student sau pentru întregul grup	Desfășoară activitățile, astfel încât să fie atinse obiectivele
Predarea	Predă întregii clase, unui grup restrâns sau unui singur elev	Întărește și supraveghează practicarea aptitudinilor individual sau cu grupuri mici
Gestionarea comportamentului	Observă comportamente, planifică și implementează măsuri de gestionare a comportamentelor pentru întreaga clasă sau doar pentru un singur elev	Observă comportamente, implementează activități de gestionare a comportamentelor
Lucrul cu părinții	Se întâlnește cu părinții și inițiază întâlniri cu scopul de a discuta progresul copilului	Participă la întâlnirile cu părinții când este cazul
Construirea unei relații în clasă	Organizează programul întâlnirilor, împărtășește scopurile și filosofia cu asistentul, organizează activitățile asistentului	Împărtășește idei și preocupări în cadrul întâlnirilor Duce la îndeplinire sarcinile trasate de profesor

Sursa: Special Education Paraprofessional Handbook,
<http://www.asec.net/archives/asecparahandbook8-03.pdf>

Ca asistent la clasă (paraprofesionist), trebuie să existe un interes special pentru formare și supervizare. Asistenții la clasă trebuie să beneficieze de formare în:

- Autism
- Probleme senzoriale
- Comunicare
- Abilități sociale
- Implicații comportamentale
- Metode de predare
- Întărirea comportamentelor pozitive
- Cooperare
- Înregistrarea informațiilor

Este important ca sarcinile și responsabilitățile asistentului să fie scrise. Ideal ar fi să existe un caiet cu toate informațiile de bază, care ar trebui cunoscute de către un asistent.

Paraprofioniștii din UK au fost intervievați cu privire la calitățile esențiale de care aveau nevoie pentru a avea succes în activitatea lor. Răspunsurile au fost următoarele:

- Interes în a ajuta copiii
- Abilitate de a lucra în echipă (cooperare)
- Flexibilitate
- Abilități de comunicare
- Atitudine pozitivă
- Consistență
- Amabilitate (atitudine prietenoasă)
- Răbdare
- Sensibilitate

(Ionia parapro: https://www.gvsu.edu/cms3/assets/2CF6CA25-D6C6-F19E-339DC5CD2EB1B543/resources/ionia_parapro_manual2.pdf)

Independența este scopul final al fiecărui obiectiv al Planului Individualizat și al fiecărui program de intervenție. Ne dorim să avem elevi independenți și este important să începem să lucrăm în acest sens de când ei sunt încă mici. Există mereu un risc ca elevul să se bizuie prea mult pe asistent sau să devină dependent de acesta. Totodată există riscul ca un asistent să fie mult prea disponibil să ajute. Un asistent, probabil, își poate desfășura activitatea mai bine, când elevul poate lucra fără asistență.

În cartea sa „How to Be a Para Pro-A comprehensive training Manual for Professionals” (Cum să fii paraprofi), Diane Twachtman-Cullen scria:

Cele zece comenzi de suport paraprofesional.

1. Trebuie să cunoști bine atât elevii, cât și dizabilitățile pe care le manifestă.
2. Trebuie să înveți să ții seama de opiniile elevilor tăi și să realizezi că și lor le este greu să țină seama de ale tale.
3. Trebuie să te uiți de fiecare dată dincolo de comportamente elevilor și să înțelegi de ce s-au comportat așa.

4. Trebuie să înțelegi și să nu fii orb la punctele tari ale elevilor tăi dar nici să nu îți dorești să le impui niște standarde pe care ei nu le pot atinge.
5. Trebuie să interpretezi foarte bine gradul de sprijin de care are nevoie elevul tău în funcție de nivelul său de dezvoltare (abilități și comportament)
6. Trebuie să îți exersezi vigilența în ceea ce privește recompensarea și promovarea competenței și a independenței în rândul studenților.
7. Trebuie să fii proactiv în identificare resurselor de sprijin pentru elevii tăi și în pregătirea și implementarea suportului de care au nevoie pentru a fi independenți.
8. Nu trebuie să subminezi rolul cadrului didactic.
9. Trebuie să îți lași ego-ul la ușa școlii!
10. Trebuie să îți îndeplinești sarcinile cu conștiinciozitate, respect și responsabilitate mereu.

5.2. Mesaje pentru acasă

Despre autism

1. Autismul este o dizabilitate fără cauze sau tratamente cunoscute.
2. Nu toate comportamentele senzoriale sunt rele pur și simplu. Să îi spui unui copil să se oprească nu va fi de ajutor.
3. Unii copii au probleme de prelucrare a ceea ce spui tu. Ei nu te ignoră. Dă-le timp pentru a procesa după ce vorbești și evita repetarea aceluiași lucru.
4. Nu îi lua niciodată copilului sistemul prin care comunică.
5. Prin practică abilitățile de conversație se vor îmbunătăți.

Rolul tău ca profesionist la clasă

1. Responsabilitățile tale specific se vor schimba în funcție de elevii cu care lucrezi.
2. Trebuie să urmărești ghidarea profesorului.
3. Ceea ce faci tu este foarte important.
4. Dacă ești confuz sau nu îți este clar ce se așteaptă de la tine, întreabă profesorul.

Noțiuni de bază la clasă

1. Lucrurile în clasă sunt aranjate într-un anumit fel cu un motiv.
2. Calendarele/planificările trebuie folosite zilnic și nu sunt opționale.
3. Fiecare copil are un Plan Educațional Individualizat care reprezintă un document legat ce trebuie urmat.

Întărire

1. Toate lumea are nevoie de întăriri.
2. Copiii cu autism pot avea nevoie de întăriri diferite față de alți copii.
3. Oferiți întăriri pentru comportamente pe care vreți să le vedeți mai frecvent.
4. Fără întăriri = Fără motiv de lucru!

Lucrul cu problemele de comportament

1. Toate comportamentele se întâmplă cu un motiv.
2. Agresivitatea poate fi o formă de comunicare.
3. Agresivitatea poate avea un scop și dacă putem învăța un alt comportament care să servească aceluiași scop, agresivitatea va scădea.

4. Niciodată nu răspundeți cu morală, critică sau țipăt la probleme, comportamente de atenție.
5. Niciodată nu dați pedepse (de tipul Timeout) pentru a evita problemele de comportament.
6. Ignorarea planificată nu înseamnă că îl lăsăm pe copil să fie rău. Este o metodă eficientă de intervenție comportamentală.

Luarea de notițe

1. Parte din sarcinile unui profesionist este să ia notițe.
2. Luarea de notițe este parte din Planul Educațional Individualizat.
3. Nu vă fie teamă să adresați întrebări despre obiectivele programului sau despre procesul de culegere a datelor.
4. Niciodată nu inventați date și nu sumarizați.

Sprijinirea independenței

1. Obiectivul este întotdeauna independent.
2. Ne dorim ca elevii noștri să realizeze lucruri fără noi.
3. Obiectivul excursiilor în comunitate este acela de a-i învăța pe elevi independența. Tinerii ar trebui implicați activ în organizarea acestor excursii.

Site-uri web utile

1. TEACCH: www.teacch.com
2. Social Stories Carol Gray: <http://www.carolgraysocialstories.com>
3. Dr. Tony Attwood: <http://www.tonyattwood.com.au>
4. (A lot of information, esp. about High Function students with Autism)
5. Michelle Garcia Winner: www.socialthinking.com
6. Tasks Galore books: www.tasksgalore.com

7. www.do2learn.com. A lot of pictures, forms and more, which you can get and use in School, Home and Community

Aplicații.

1. iAutism: APPS for Autism: <http://www.iautism.info/en/>

2. www.friendshipcircle.org

3. The Cat kit: : www.cat-kit.com

4. http://autism.lovetoknow.com/IEP_Goals_for_Autistic_Students

Link-uri YouTube pentru Toolkit

1. TEACCH Autism Program: <https://www.youtube.com/watch?v=hRNYvrrcRio>
2. Sensory Overload: <https://www.youtube.com/watch?v=K2P4Ed6G3gw>
3. Dr. Temple Grandin - The Woman who thinks like a Cow: <https://www.youtube.com/watch?v=TWBo886FuQo>
4. Dr. Temple Grandin talks about Sensory Issues and Sensitivity:
5. http://www.youtube.com/watch?v=zzf80k5b_EM
6. Early Signs of Autism: <https://www.youtube.com/watch?v=YtvP5A5OHpU>
7. Structured Classroom: <https://www.youtube.com/watch?v=EXzs1qe03c8&list=PLoLwGC18aDwxUifZyRAC96jbOu0xfivaf>
8. How to Use A Visual Schedule: <https://www.youtube.com/watch?v=Jr56lhhZ4Os>
9. Work System: <https://www.youtube.com/watch?v=nLoC6G3Vf74&list=PLK8ph1-RqiheY8TcNRzQM0H76C-Nluu-b&index=1>
10. ShoeboxTasks: <https://www.youtube.com/watch?v=tFUUn-9IvgEs>
11. Adult Life Skills Program (ALSP) for People with Autism: https://www.youtube.com/watch?v=QC0Tdlug_4o
12. Me and my Autism: www.youtube.com/watch?v=ejpWWP1HNGQ
13. 5 Things Teachers Should Know: https://www.youtube.com/watch?v=txx8G6_FsaU
14. Carol Gray on YouTube explaining Social Stories:
15. <https://www.youtube.com/watch?v=vjIIYYbVIRI>

MASPA - Măsurile pentru promovarea non discriminării și incluziunii sociale în mediul școlar, comunitate și pe piața muncii pentru persoanele cu autism, cu focus pe comunitățile de roma

Proiect finanțat cu sprijinul financiar al Programului RO10-CORAI, program finanțat de Granturile SEE 2009-2014 și administrat de Fondul Român de Dezvoltare Socială.